

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

КАФЕДРА ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА

ІТ-ПРАВО ТА ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА

Навчально-методичний посібник

до вивчення дисципліни «ІТ-право та інформаційна безпека»
для здобувачів передвищої освіти освітнього ступеня «фаховий молодший бакалавр»,
за спеціальністю 081 «Право»
у юридичному фаховому коледжі
Національного університету «Одеська юридична академія»

За редакцією **Харитонова Є.О.**, доктора юридичних наук, професора, завідувача
кафедрою цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія»
та **Сафончик О.І.**, доктора юридичних наук, професор, професора кафедри цивільного
права Національного університету «Одеська юридична академія»

Одеса
2023

УДК

Є

Автори-укладачі:

Харитонов Євген Олегович - доктор юридичних наук, професор, Заслужений діяч науки і техніки, завідувач кафедрою цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія» - теми 1, 6;

Сафончик Оксана Іванівна - доктор юридичних наук, професор, професор кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія» - теми 2, 7;

Некіт Катерина Георгіївна - доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія» - тема 5;

Глиняна Катерина Михайлівна – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія» - тема 3;

Матійко Микола Володимирович - кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія» - тема 4;

Мельник Олександр Володимирович - кандидат юридичних наук, доцент, директор Юридичного фахового коледжу Національного університету «Одеська юридична академія» - тема 8;

Рецензенти:

Андронов Ігор Володимирович - доктор юридичних наук, професор, професор кафедри цивільного процесу.

Діденко Лариса Василівна - доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри цивільного та господарського права і процесу Міжнародного гуманітарного університету.

*Рекомендовано до друку рішенням Навчально-методичної ради
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 4 від 5 травня 2023 року).*

У навчально-методичному посібнику містяться матеріали, що відповідають вимогам навчальної дисципліни «ІТ-право та інформаційна безпека», які розроблені відповідно до навчальної програми для здобувачів передвищої освіти освітнього ступеня «фаховий молодший бакалавр», за спеціальністю 081 «Право» у юридичному фаховому коледжі Національного університету «Одеська юридична академія». Практикум містить програму навчальної дисципліни, плани практичних занять, питання для самостійної роботи. У навчально-методичному практикумі наведено перелік рекомендованої літератури, яка може бути використана при підготовці до практичних занять, виконання самостійної роботи, заліку. Практикум розрахований на здобувачів та науково-педагогічних працівників передвищих юридичних навчальних закладів.

ПЕРЕДМОВА

Еволюція інформаційно-комунікаційних технологій суттєво вплинула на розвиток суспільства, стала фактором інформаційної революції, зумовивши появу єдиного глобального інформаційного простору. Інтернет став засобом передачі інформації, доступний кожному, хто має персональний комп'ютер.

У переважній більшості випадків оцінка зростання значення інформаційно-комунікаційних технологій є суто позитивною, підтвердженням чого є прийняття країнами «Великої вісімки» в Окінаві у 2000 році Хартії глобального інформаційного суспільства (Окінавська хартія). В Україні основні напрямки державної політики у галузі інформатизації визначені Указом Президента України «Про заходи щодо розвитку національної складової глобальної інформаційної Мережі та забезпечення широкого доступу до цієї мережі в Україні», яким, зокрема, передбачається вдосконалення правового регулювання діяльності суб'єктів інформаційних відносин, виробництва, використання, поширення та зберігання електронної інформаційної продукції, захисту прав на інтелектуальну власність, посилення відповідальності за порушення встановленого порядку доступу до електронних інформаційних ресурсів всіх форм власності, за навмисне поширення комп'ютерних вірусів тощо.

Разом із тим, не можна не звертати уваги на загрози, що виникають внаслідок поширення ІТ.

Сьогодні перед правом як соціальним регулятором постають складні завдання у сфері регулювання відносин, що виникають у зв'язку з використанням інформаційних технологій та забезпеченням прав та інтересів їх учасників. Закономірно, що питання «ІТ-право» останнім часом викликає все більший інтерес, що зумовлено поширенням ІТ-відносин та зростанням питомої ваги юридичної діяльності в цій сфері на практиці. Тому запровадження курсу «ІТ-право та інформаційна безпека» для здобувачів передвищої освіти освітнього ступеня «фаховий молодший бакалавр» є актуальним та своєчасним.

Програма курсу «ІТ-право та інформаційна безпека» передбачає формування у здобувачів передвищої освіти освітнього ступеня «фаховий молодший бакалавр» системи знань щодо теорії і практики сучасного приватного права та формування системи знань з правового регулювання ІТ-права з точки зору вирішення проблем соціального управління в Україні, систематизації напрямів та способів вирішення проблем, висунутих і накопичених практикою розв'язання спорів у сфері ІТ для забезпечення ефективного соціального управління з використанням ІТ.

1. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1.1. Анотація

Навчальний курс «ІТ-право та інформаційна безпека» спрямований на отримання і поглиблення знань здобувачів з особливостей правового регулювання відносин, пов'язаних з виникненням та розвитком інформаційно-комунікаційних технологій.

В рамках курсу «ІТ-право та інформаційна безпека» досліджуються категорії «ІТ-право», «інформаційна безпека», розглядаються взаємозв'язки та взаємодія між цими категоріями. Вивчається теоретичне підґрунтя визначення взаємозв'язку інформаційної безпеки та ІТ-права та конкретика взаємин.

Мета навчальної дисципліни: вивчення теорії і практики сучасного приватного права та формування системи знань з правового регулювання ІТ-права з точки зору вирішення проблем соціального управління в Україні, систематизація напрямів та способів вирішення проблем, висунутих і накопичених практикою розв'язання спорів у сфері ІТ для забезпечення ефективного соціального управління з використанням ІТ.

Після успішного завершення цього модуля здобувач передвищої освіти **повнен:**

- демонструвати системні та глибокі знання основ приватного права в сфері ІТ;
- аналізувати особливості правового регулювання окремих інститутів цивільного права в сфері ІТ;
- визначати поняття та особливості окремих видів суспільних відносин в сфері ІТ;
- характеризувати складові елементи окремих інститутів цивільного права в сфері ІТ;
- застосовувати норми інститутів цивільного права в сфері ІТ в процесі роботи за юридичною спеціальністю на сучасному етапі розвитку суспільства.

При підготовці до занять та тестів, написанні наукових доповідей, вирішенні задач здобувач повинен опрацювати рекомендовану літературу.

Підсумковою формою контролю є залік.

Форми навчання: навчальна дисципліна проводиться в очній та змішаній формах відповідно до тематичного плану та розкладу занять.

1.2. Оцінювання успішності та технології викладання

Об'єктом оцінювання навчальних досягнень здобувачів передвищої освіти є знання, вміння та навички, його інформаційна, соціальна,

комунікативна компетентність. Оцінюватися може виконання будь-яких навчальних завдань, під час роботи над якими здобувачі демонструють власне аналітичне мислення: розгорнуті і стислі усні відповіді, письмові роботи, доповіді, реферати, участь в дискусіях тощо.

При визначенні навчальних досягнень здобувача передвищої освіти аналізу підлягають: характеристики відповіді: елементарна, фрагментарна, неповна, повна, логічна, доказова, обґрунтована, творча; якість знань, правильність, повнота, осмисленість, глибина, гнучкість, дієвість, системність, узагальненість, міцність; ступінь сформованості загально навчальних та предметних умінь і навичок; рівень оволодіння розумовими операціями: вміння аналізувати, синтезувати, порівнювати, абстрагувати, узагальнювати, робити висновки тощо; досвід творчої діяльності (вміння виявляти проблеми, формулювати гіпотези, розв'язувати проблеми); самостійність оцінних суджень.

Поточний контроль знань є невід'ємною частиною всього навчального процесу і засобом виявлення ступеню засвоєння здобувачем передвищої освіти програмного матеріалу.

Поточний контроль роботи повинен:

- допомагати здобувачеві в організації його роботи;
- привчати до систематичного опрацювання матеріалу і підготовки до сприйняття наступних тем з програми дисципліни;
- виявити ступінь відповідальності здобувача та його ставлення до роботи, причини, що перешкоджають виконувати навчальну програму;
- стимулювати активність та інтерес у вивченні науки;
- виявити обсяг, глибину і якість сприйняття матеріалу, який вивчається; визначити недоліки і прогалини у знаннях та шляхи їх усунення;
- виявити рівень опанування навичками самостійної роботи.

Шкала оцінювання		
Оцінка	Бали	Опис
A	90-100	Відмінно
B	82-89	Добре
C	75-81	Добре
D	67-74	Задовільно
E	60-66	Задовільно (достатньо)
F _x	35-59	Незадовільно з можливістю повторного складання
F	1-34	Незадовільно з обов'язковим

1.3. Застосування сучасних технологій викладання та навчання

У процесі викладання і вивчення застосовуються перевірені програми і сервіси (Google Class та інші). Онлайн заняття проводяться за допомогою програми Zoom. Змішане навчання провадиться через розміщення навчального контенту в університетській LMS Moodle з забезпеченням самооцінювання здобувачів передвищої освіти.

2. НАВЧАЛЬНИЙ ПЛАН ДИСЦИПЛІНИ

Фахова передвища освіта	Курс	Семестр	Лекції, год.	Практичні заняття, год.	Всього ауд, год.	Самостійна робота, год.	Всього годин	Форма контролю
Денна форма навчання	4	8	16	16	32	58	90	залік

2.1. Тематичний план дисципліни

№ п/п	Тема	Лекційні заняття (год.)		Практичні заняття (год.)		Самостійна робота (год.)	
		очна	заочна	очна	заочна	очна	заочна
1.	Інформаційне суспільство, інформаційні технології та право	2	-	2	-	6	-
2.	Проблеми забезпечення інформаційної безпеки в інформаційному суспільстві. Правові наслідки порушень у сфері ІТ	2	-	2	-	6	-
3.	Джерела правового регулювання в ІТ-сфері та їх застосування. ІТ-альтернативи правовому регулюванню. Блокчейн. смарт-контракти	2	-	2	-	6	-
4.	ІТ і правосуб'єктність	2	-	2	-	6	-
5.	Специфічні об'єкти прав у ІТ-сфері. Об'єкти віртуальної власності	2	-	2	-	8	-

6.	Проблеми соціальних мереж в інформаційному суспільстві	2	-	2	-	8	-
7.	Електронна комерція. Електронні закупівлі (тендери)	2	-	2	-	8	-
8.	Вплив ІТ на сімейні та спадкові відносини	2	-	2	-	10	-
Всього за н.р.:		16	-	16	-	58	-

3. СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назва навчальної дисципліни	ІТ-право та інформаційна безпека IT law and information security
-----------------------------	---

Освітня програма	Рівень освіти	Форма навчання	Курс	Семестр	Кількість кредитів
Освітньо-професійна програма підготовки здобувачів передвищої освіти освітнього ступеня «фаховий молодший бакалавр» у юридичному фаховому коледжі Національного університету «Одеська юридична академія» з галузі знань 08 «Право» спеціальності 081 «Право»	Фахова передвища освіта	Денна	4	8	3/90

Викладачі навчальної дисципліни	Сафончик Оксана Іванівна статус по навчальній дисципліні: лектор, проведення практичних занять посада, науковий ступінь, вчене звання: професор кафедри цивільного права, доктор юридичних наук, професор кабінет, корпус: Академічна, 9, каб. 41 контактний телефон: (048) 719-88-11
---------------------------------	---

Короткий опис навчальної дисципліни	Навчальний курс «ІТ-право та інформаційна безпека» спрямований на отримання і поглиблення знань здобувачів з особливостей правового регулювання відносин, пов'язаних з виникненням та розвитком інформаційно-комунікаційних технологій. Сьогодні перед правом, як суспільним регулятором, постають складні завдання у галузі впорядкування відносин, що складаються у зв'язку з використанням інформаційних технологій та забезпеченням прав та інтересів їхніх учасників. Природно, що проблематика «ІТ-права» останнім часом викликає усе більший інтерес, що зумовлено поширенням ІТ-відносин та зростанням питомої ваги юридичної активності у цій галузі на практиці. Курс спрямований на формування уявлення про тлумачення таких понять, як інформаційне суспільство, інформаційна безпека, застосування інформаційних технологій в цивільно-правових відносинах, визначення специфічних об'єктів в ІТ-сфері, питання законодавчого регулювання питань, пов'язаних з кредитуванням, електронною комерцією, піратством в Інтернеті регулюванні, можливості подолання існуючих прогалин в законодавстві.
-------------------------------------	---

Мета навчальної дисципліни	Вивчення теорії і практики сучасного приватного права та формування системи знань з правового регулювання ІТ-права з точки зору вирішення проблем соціального управління в Україні, систематизація напрямів та способів вирішення проблем, висунутих і накопичених практикою розв'язання спорів у сфері ІТ для забезпечення ефективного соціального управління з використанням ІТ.
----------------------------	--

Мова викладання	українська
-----------------	------------

Навчальне навантаження (форма навчання)	Лекції, год.	Практичні заняття, год.	Самостійна робота, год.	Обсяг, кредити ЄКТС
денна	16	16	58	3/90

Результати навчання			
Символ ПРН	Після успішного завершення цього модуля здобувач передвищої освіти буде:	Методи викладання і навчання	Методи оцінювання досягнення ПРН
РН7.	Використовувати навички пошуку, оброблення аналізу інформації у професійній діяльності	лекції, практичні заняття, самостійна робота, консультації	поточне оцінювання на практичних заняттях
РН9.	Демонструвати знання і розуміння основ теорії права, ролі правничої професії у громадянському суспільстві.	лекції, практичні заняття, самостійна робота, консультації	поточне оцінювання на практичних заняттях
РН10.	Пояснювати природу та зміст основних правових явищ та процесів у сфері ІТ-права.	лекції, практичні заняття, самостійна робота, консультації	поточне оцінювання на практичних заняттях
РН11.	Виявляти необхідні знання та розуміння сутності та змісту основних правових інститутів ІТ-права і норм фундаментальних галузей права, цінностей та принципів функціонування національної правової системи.	лекції, практичні заняття, самостійна робота, консультації	поточне оцінювання на практичних заняттях
РН12.	Дотримуватися принципів та норм міжнародного права у професійній діяльності.	лекції, практичні заняття, самостійна робота, консультації	поточне оцінювання на практичних заняттях
РН13.	Надавати консультації з правових питань у сфері ІТ-права	лекції, практичні заняття, самостійна робота, консультації	поточне оцінювання на практичних заняттях
РН15.	Аналізувати правові проблеми, приймати обґрунтовані рішення та формувати правові висновки.	лекції, практичні заняття, самостійна робота, консультації	поточне оцінювання на практичних

			заняттях
PH17.	Аналізувати явища та процеси на основі застосування теоретичних знань і прикладних навичок щодо здійснення професійної діяльності.	лекції, практичні заняття, самостійна робота, консультації	поточне оцінювання на практичних заняттях

Зміст навчання			
Тема за п/п	Назва теми	Посилання на ПРН	Л/ПЗ/СР, год. (форма навчання)
Тема 1.	Інформаційне суспільство, інформаційні технології та право.	PH7, PH9, PH10-13, PH15, PH17	2/2/5
Тема 2.	Проблеми забезпечення інформаційної безпеки в інформаційному суспільстві. Правові наслідки порушень у сфері ІТ	PH7, PH9, PH10-13, PH15, PH17	2/2/5
Тема 3.	Джерела правового регулювання в ІТ-сфері та їх застосування. ІТ-альтернативи правовому регулюванню. Блокчейн. смарт-контракти	PH7, PH9, PH10-13, PH15, PH17	2/2/5
Тема 4.	ІТ і правосуб'єктність	PH7, PH9, PH10-13, PH15, PH17	2/2/5
Тема 5.	Специфічні об'єкти прав у ІТ-сфері. Об'єкти віртуальної власності	PH7, PH9, PH10-13, PH15, PH17	2/2/5
Тема 6.	Проблеми соціальних мереж в інформаційному суспільстві	PH7, PH9, PH10-13, PH15, PH17	2/2/5
Тема 7.	Електронна комерція. Електронні закупівлі (тендери)	PH7, PH9, PH10-13, PH15, PH17	2/2/5
Тема 8.	Вплив ІТ на сімейні та спадкові відносини	PH7, PH9, PH10-13, PH15, PH17	2/2/10
	Індивідуальне науково-дослідне завдання	PH7, PH9, PH10-13, PH15, PH17	13

Список основної літератури	<ol style="list-style-type: none"> 1. ІТ-право: сутність та поняття : монографія / авт. кол.; за ред. О.І. Харитонової, Є.О. Харитонова. – Одеса, Фенікс, 2017. – 316 с. 2. Kizlova Olena, Oksana Safonchuk, Kateryna Hlyniana, Svetlana Mazurenko. Civil legal relations in the context of adaptation of civil legislation to the legislations of the EU countries in the digital age. International journal of computer science and network security. Volume 21. Issue 12. P. 521-525. 3. Oksana Safonchuk, Kateryna Hlyniana, Bekhruz Khashmatulla. Notion and Types of Information Offenses in Social Networks. Engineering & Management. Vol. 83: March/April 2020, Page No. 6880-6887. 4. Oksana Safonchuk, Kateryna Hlyniana, Svetlana Mazurenko. Information Security in
-----------------------------------	--

- the Field of E-Commerce, E-Procurement (Tendering) // International Journal of Recent Technology and Engineering, Volume-8 Issue-5, January 2020. P. 814-819.
5. Oksana Safonchuk, Kateryna Hlyniana, Svetlana Mazurenko. Concepts and Basic Features of Smart Contracts // Engineering & Management. May-June 2020. P. 8589-8594.
 6. Айзексон Волтер. Інноватори. Як група хакерів, геніїв та гиків здійснила цифрову революцію / Волтер Айзексон ; пер.з англ. Дмитра Гломозди. – К. : Наш формат, 2017. – 488 с.
 7. Бачинський Т. Основи ІТ-права : посібник / Т. Бачинський. – Львів : Апріорі, 2016. – 136 с.
 8. Бем М.В., Городиський І.М., Саттон Г., Родіоненко О.М. Захист персональних даних: Правове регулювання та практичні аспекти: науково-практичний посібник. – Київ : К.І.С., 2015. – 220 с.
 9. Грігор'янц Г.І. Піратство як порушення авторських і суміжних прав в мережі Інтернет : дис. канд. юрид. наук : 12.00.03. – Одеса, 2016. – 195 с.
 10. Ерік Шмідт, Джаред Коен. Новий цифровий світ / Переклала з англ. Ганна Лелів. – Львів : Літопис, 2015. – 361 с.
 11. Жуванов Д., Стогній Є. Проблема доменних імен в Україні. URL: http://www.romanenko.biz/ua/library/article_domens_in_ua.html
 12. Інформаційна безпека : проблеми приватного права : навчальний посібник / Є.О. Харитонов, І.В. Давидова, та ін. ; голов. ред.. Є.О. Харитонов ; НУ ОЮА. – Одеса: Юридична література, 2019. – 276 с.
 13. ІТ право / за заг. ред. проф. О.С. Яворської. – Львів: Видавництво «Левада», 2017. – 470
 14. ІТ-право та інформаційна безпека : монографія / авт. кол.; за ред. д.ю.н., проф. О.І. Харитонової, д.ю.н., проф. Є.О. Харитонова. – Одеса, Фенікс, 2017. – 176 с.
 15. ІТ-право: теорія та практика: навч. посібн. [авт.кол.]; за заг. ред. Є.О. Харитонова, О.І. Харитонової. – 2-ге видан., виправлене та доповнене. – Одеса: Фенікс, 2019. – 472 с.
 16. Кормич Б.А. Інформаційне право. Підручник. – Харків: БУРУН і К., 2011. – 334 с.
 17. Логінова Н. І. Правовий захист інформації : навч. посібн. / Н.І. Логінова, Р.Р. Дробожур. – Одеса : Фенікс, 2015. – 264 с.
 18. Недбай В.В. Інноваційні медіа-технології в системі політичних комунікацій : автореф. дис. д-ра політ. наук. – Одеса, 2012. – 32 с.
 19. Некіт К.Г. Право приватної власності в інформаційному суспільстві: цивілістична теорія і практика реалізації: дис.... докт. юрид. наук: 12.00.03 / Некіт Катерина Георгіївна. Одеса, 2021. 520 с.
 20. Основи ІТ-права: навчальний посібник / Т.В. Бачинський, Р.І. Радейко, О.І. Харитонова та ін.; за заг. ред. Т.В. Бачинського. – 2-ге вид., допов. і перероб. – Київ: Юрином Інтер, 2017. – 208 с.
 21. Пилипчук В.Г., Дзьобань О.П. Інформаційне суспільство: філософсько-правовий вимір: монографія. – Ужгород : ТОВ «ІВА», 2014. – 282 с.
 22. Право інтелектуальної власності : підручник / О.І. Харитонова, Є.О. Харитонов, Т.С. Ківалова, В.С. Дмитришин, О.О. Кулініч, Л.Д. Романадзе та ін. ; за заг. ред. О.І. Харитонової. – Київ : Юрінком Інтер, 2016. – 540 с.
 23. Правове регулювання використання зображень у електронних бібліотеках за законодавством України: монографія / О.І. Харитонова, О.О. Кулініч, С.В. Мазуренко, І.В. Менсо; НУ ОЮА. – Одеса: Юридична література, 2017. – 72 с.
 24. Радченко О.В. Роль Інтернет-комунікацій у політичній взаємодії в Україні : автореф. дис. канд. політ. наук. – Одеса, 2012. – 18 с.
 25. Сафончик О.І. Правові аспекти видачі документів про державну реєстрацію актів

	<p>цивільного стану у сфері інформаційних технологій в Україні // Часопис цивілістики – 2019. - № 32. – С. 76-81.</p> <p>26. Святоцький О.Д. Інтелектуальна власність в Україні: правові засади та практика: наук. практ. вид.: У 4-х т. / За заг. ред. О.Д. Святоцького. – Т. 1. – 172 с.</p> <p>27. Некіт К.Г. Право приватної власності в інформаційному суспільстві: теорія і практика: монографія. Одеса: Гельветика, 2021. 554 с.</p>
--	---

Навчальне навантаження здобувача передвищої освіти	
Види навантаження	Кількість годин
Усього годин аудиторної роботи, у т.ч.:	32
· лекційні заняття, год.	16
· практичні заняття, год.	16
· лабораторні заняття, год	-
Усього годин самостійної роботи, у т.ч.:	58
· контрольні роботи, год.	-
· індивідуальне науково-дослідне завдання, год.	13
· підготовка до аудиторних занять та контрольних заходів, год.	45
Екзамен	
Залік	+

Шкала оцінювання		
Оцінка	Бали	Опис
A	90-100	Відмінно
B	82-89	Добре
C	75-81	Добре
D	67-74	Задовільно
E	60-66	Задовільно (достатньо)
Fx	35-59	Незадовільно з можливістю повторного складання
F	1-34	Незадовільно з обов'язковим повторним курсом

4. ВСТУП ДО ДИСЦИПЛІНИ

Предмет дослідження курсу. ІТ-право та інформаційна безпека – комплексна навчальна дисципліна, в рамках якої вивчаються сучасні тенденції та перспективи розвитку правового забезпечення інформаційних технологій. Курсом передбачено ґрунтовне опрацювання міжнародно-правових актів, національного законодавства України та зарубіжних держав, правозастосовчої і судової практики в сфері ІТ-права.

Методологія. Використовуються загально-теоретичні і спеціальні методи пізнання.

Зв'язок курсу з іншими дисциплінами. Навчальна дисципліна «ІТ-право та інформаційна безпека» є підґрунтям для удосконалення знань отриманих при вивченні модулю «Цивільне право».

5. ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1. Інформаційне суспільство, інформаційні технології та право

Питання до теми:

1. Соціальне управління, правове регулювання та правовідносини в інформаційному суспільстві.
2. Інтерактивне громадянське суспільство.
3. Соціальні мережі.
4. ІТ та волонтерський рух.
5. ІТ-сфера, ІТ-відносини та їхнє впорядкування.
6. Юридичне забезпечення прав та регулювання «ІТ-сфери».
7. «ІТ-право» як феномен правового регулювання.
8. Структура «ІТ-права».

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ:

При формулюванні поняття інформаційного суспільства необхідно звернути увагу на те, що інформаційне суспільство визначають у вузькому та широкому розумінні. У вузькому – це: 1) суспільство, в якому виробництво, розподіл і споживання інформації є основною сферою діяльності; 2) суспільство нового типу, що формується внаслідок вибухового розвитку та конвергенції інформаційних та комунікаційних технологій, в якому головною умовою добробуту стає знання, здобуте безперешкодному доступу до інформації та вмінню працювати з нею глобальне суспільство, в якому обмін інформацією не має меж; яке сприяє взаємопроникненню культур, водночас відкриваючи кожному співтовариству нові можливості для самоідентифікації; 3) вид постіндустріального суспільства, основою умовою формування якого є високотехнологічні глобальні інформаційні мережі, де інформація розглядається як товар, основна соціальна цінність.

У широкому розумінні інформаційне суспільство – це складова громадянського суспільства, що функціонує в рамках єдиного інформаційно-комунікаційного простору, в якому домінують нові технологічні уклади, котрі базуються на масовому використанні перспективних інформаційних технологій, засобів комп'ютерної техніки і телекомунікацій, створено якісно новий ринок знань та інформації як визначальних чинників виробництва інформаційних ресурсів та трансформації їх у реальні ресурси соціально-економічного розвитку, а також задоволення потреб суспільства і окремої людини в інформаційних продуктах, послугах тощо.

Розглядаючи «ІТ-право» як концепт, іманентно властивий сучасній цивілізації, сучасному постіндустріальному (інформаційному) суспільству, здобувачам не можна залишити поза увагою його співвідношення з іншим популярним концептом – «громадянське суспільство», розбудова якого в Україні у сучасних умовах набула значення одного з реальних чинників виходу зі складної ситуації, що склалася.

При цьому здобувач передвищої освіти має враховувати, що сучасне громадянське суспільство створюється за допомогою певних форм самоконституювання і самообілізації. Воно інституціоналізується і генералізується за посередництва законів і, особливо, закріплення суб'єктивних прав, стабілізуючих соціальну диференціацію. Самотворення (незалежна діяльність) та інституціоналізація не обов'язково припускають одне одного. Але будучи незалежними, відокремленими, у довгостроковій перспективі обидва ці процеси складають невід'ємну умову відтворення громадянського суспільства. У сфері громадянського суспільства діють не громадяни як суб'єкти політично-владних відносин і публічного права, а приватні особи зі своїми інтересами, суб'єкти приватного права, учасники громадянсько-правових відносин.

Необхідно звернути увагу на яскравий приклад прояву інтерактивного громадянського суспільства, що формується у глобальних масштабах, наприклад, Avaaz – рух, котрий за допомогою Інтернету об'єднує небайдужих людей, працюючи 17 мовами у 193 країнах, вважаючи своєю демократичною місією «подолання дистанції між світом, у якому ми живемо, і світом, у якому хотілося б жити більшості людей».

Новий етап розвитку громадянського суспільства інформаційної доби (інтерактивного громадянського суспільства) пов'язаний з появою соціальної мережі на основі платформи Facebook, завдяки якій люди отримали можливість обговорювати і ділитися інформацією про дії. Завдяки Інтернету відбувається соціальна інтеграція як процес утворення взаємозв'язків між індивідами, групами, яскравим прикладом чого є створення соціальних мереж, які набувають все більшого значення і охоплюють все ширше коло учасників, стаючи невід'ємною ознакою інтерактивного громадянського суспільства.

Актуальним тут є вивчення соціальних мереж (social network), які визначаються як соціальні структури, що утворюються окремими особами або організаціями з метою обміну інформацією, спілкування, комунікацій. Таким чином, стрімкий розвиток сучасних інформаційно-комунікаційних технологій створює таку ознаку диференціації суспільства, як ознака комунікативна. За допомогою комунікації суспільство може визначити себе, інформувати себе про

власні інтелектуальні комунікації, піддавати інформацію сумніву, відхиляти її, нормувати комунікації як допустимі чи неприпустимі тощо.

Зміни основних тенденцій розвитку громадянського суспільства, пов'язанні зі зростанням його ролі в різноманітних сферах – від просування реформ на державному і місцевому рівнях, європейської інтеграції та розвитку електронного урядування до надання волонтерської допомоги Збройним Силам України, іншим військовим формуванням, правоохоронним органам, органам державної влади, надання допомоги внутрішньо переміщеним особам. В цьому контексті необхідним є розгляд питання щодо загального розуміння волонтерського руху, під яким розуміють той внесок, який робиться фізичними особами на засадах неприбуткової діяльності, без заробітної платні, без просування по службі, для добробуту і процвітання суспільства. Сьогодні феномен волонтерства характеризують як форму громадянської участі в суспільно-корисних справах, спосіб колективної взаємодії й ефективний механізм вирішення актуальних проблем.

Розвиток ІТ дозволяє створювати нові технологічні рішення та інструменти, які спрощують наше життя: як у виконанні простих завдань будь-то сплата онлайн-послуг, чи збору коштів, так і у проведенні надзвичайно складних дій.

Розвиток інформаційних технологій, які істотно впливають на соціальні процеси, стали чинником інформаційної революції, котра, у свою чергу, зумовлює необхідність удосконалення правового регулювання діяльності суб'єктів інформаційних відносин, виробництва, використання, поширення та зберігання електронної інформаційної продукції, захисту прав на інтелектуальну власність тощо.

Враховуючи те, що виникає низка проблем, пов'язаних з поширенням у суспільстві інформаційно-комунікативних технологій, принаймні частина яких може бути вирішена правовими засобами шляхом впорядкування відносин, що складаються у цій сфері, та узгодження інтересів їх суб'єктів, актуальним є вивчення категорії «ІТ-право», про яку останнім часом усе частіше говорять не лише науковці, але й практики.

Необхідно пам'ятати, що зараз до ІТ-сфери відносять широке коло різноманітних відносин, які регулюються нормами цивільного, господарського, адміністративного законодавства. Зокрема, у сферу цивільно-правового регулювання попадають «ІТ-відносини» надання послуг програмного забезпечення або його розробки; правового захисту web-сторінок і контенту; юридичної допомоги у відкритті ІТ-бізнесу; юридичного аудиту ІТ-компаній; юридичного обслуговування фрилансерів; оформлення та захисту авторських прав і торгової марки в Інтернет; оформлення договорів купівлі-продажу сайту,

домену, бренду тощо; правового забезпечення діяльності Інтернет-магазинів; створення і реєстрації юридичних осіб у цій галузі; ліцензійних угод; захисту прав інтелектуальної власності; захисту інформації тощо.

Діяльність держави по юридичному забезпеченню ІТ-сфери здійснюється за наступними напрямками: методологічне та доктринальне забезпечення; законодавче забезпечення; забезпечення належної реалізації норм законодавства, які стосуються об'єкта забезпечення (ІТ-відносин), за допомогою відповідних державних інституцій, судової системи; інформаційно-пропагандистське (виховне) забезпечення; організаційне забезпечення.

Що стосується недержавного (громадського) юридичного забезпечення, то до його форм (видів), передусім, належать: світоглядне забезпечення підґрунтя, яке охоплює й правоментальність суспільства; доктринальне забезпечення – у тій його частині, що виникає незалежно від завдань держави щодо наукових розробок (і навіть, попри не зацікавленості держави у таких розробках); правосвідомість суспільства (населення).

Під «ІТ-правом» розуміють сукупність норм, що регулюють діяльність по забезпеченню інформаційної активності в Інтернеті та безпеки інформаційних технологій (тобто, інформаційної безпеки); його характеризують як мультидисциплінарну науку, як міжгалузевий інститут права тощо.

Звідси випливає, що значення надається двом ознакам «ІТ-права»: 1) цей феномен пов'язаний зі сферою ІТ-відносин; 2) він є сукупністю норм (тобто, визначати це «право» пропонується з «нормативістських» позицій).

Під «ІТ-правом» здобувачу передвищої освіти потрібно у широкому сенсі розуміти сукупність усіх норм і правил, що регулюють діяльність по використанню інформаційних технологій та інформаційної правомірної активності в Інтернеті. Під «ІТ-право» у вузькому сенсі – як регулятивні норми (переважно цивільно-правові), що забезпечують функціонування ІТ-відносин.

Завдання або кейси для поточного контролю знань і вмінь здобувачів передвищої освіти

Задача. Журналісти газети «Вечірня Одеса» вирішили відвідати судове засідання Приморського районного суду у справі громадянина Порохова, обвинуваченого в розкраданні предметів, що мають особливу історичну і художню цінність. Судовий пристав - виконавець нічим не мотивуючи свої дії, не пустив журналістів до залу суду. Які принципи правового регулювання у сфері інформації в цьому випадку були порушені?

Завдання 1. Проаналізуйте юридичну практику та наведіть приклади у вигляді кейсів по темі заняття.

Структура кейсу: 1. Суб'єкт вирішення спору (суди, медіатори, адвокати тощо); 2. Опис ситуації (до 150-200 слів); 3. Законодавство, звичаї, доктрини, які були використанні при вирішенні спору; 4. Рішення по справі (до 80 слів); 5. Власне бачення здобувача щодо правильності вирішення справи. Власні пропозиції (100-150 слів).

Завдання 2. Моделювання ситуації та вирішення конфлікту.

Модель ситуації: журналіст у своєму матеріалі використовує фото та інформацію, розміщені у профілях соціальних мереж.

Вирішіть питання.

Завдання 3. Моделювання ситуації та вирішення ситуації.

Модель ситуації: адвокат звернувся до журналіста з адвокатським запитом стосовно публікації на вебсайті.

Зобов'язані журналісти надавати інформацію у відповідь на адвокатський запит? Чи виникли ІТ-відносини між адвокатом та журналістом? Поясніть ситуацію.

Тема 2. Проблеми забезпечення інформаційної безпеки в інформаційному суспільстві. Правові наслідки порушень у сфері ІТ

Питання до теми:

1. Інформація та інформаційна безпека як кореляти.
2. Загрози інформаційній безпеці.
3. Засоби асекурації інформаційної безпеки.
4. Колізії реалізації права на інформацію та заходів по асекурації інформаційної безпеки.
5. Завдання та функції кіберполіції.
6. Технічні засоби кіберзахисту.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ:

Категорії «інформація», «інформаційна безпека» та «ІТ-сфера» стосовно одне одного є корелятами, тобто невід'ємно пов'язаними поняттями, де кожна зміна в одному з них тягне зміну в іншому. Це зумовлює необхідність розгляду їх у зв'язку та взаємодії.

Почати необхідно з того, що терміном «інформація» позначається багато явищ (іноді споріднених між собою, а іноді пов'язаних лише позірно), що існують у різних галузях і супроводжуються тлумаченнями та оцінками під

різними кутами зору. З практичних міркувань обмежимося спрощеним базовим визначенням «інформації», розглядаючи далі її властивості під кутом зору особливостей правового регулювання пов'язаних з нею відносин.

Пристаючи до розгляду питань інформаційної безпеки, здобувачу варто знати, що в англійській мові поняття безпеки ІТ має два значення: safety та security.

Загрози інформаційній безпеці не можуть бути подолані лише за допомогою технічних засобів, оскільки останні можуть впливати лише на технічну складову ІТ-сфери, залишаючи поза увагою «соціальний елемент» яким є учасники відносин, що виникають у ІТ-сфері (у тому числі, програмісти, провайдери, користувачі тощо). Це не можна визнати виправданим, оскільки на цьому етапі розвитку ІТ саме соціальний елемент є головним чинником порушення інформаційної безпеки, а людину називають поміж Топ-10 цифрових загроз ХХІ ст. У пошуках впливу на цю складову ІТ-сфери здобувач має розглянути засоби впливу на людський чинник як джерело загроз інформаційній безпеці.

Важливим профілактичним засобом боротьби з інформаційними загрозами є інформаційна гігієна. Експерти зазначають, що безпечність українців в інформаційному просторі та відсутність гігієни в Мережі вбиває імунітет до кіберзагроз. Отже, суспільство практично не захищене, адже про безпеку люди думають дуже мало. Низька культура безпеки є чинником більшості злочинів у Мережі: люди переходять за незнайомим посиланнями, ведуться на фейки і стають жертвами – втрачають свої гроші, дані, а їхні комп'ютери блокуються злочинцями.

Департамент кіберполіції Національної поліції України є міжрегіональним територіальним органом Національної поліції України, який входить до структури кримінальної поліції Національної поліції та відповідно до законодавства України забезпечує реалізацію державної політики у сфері боротьби з кіберзлочинністю, організовує та здійснює відповідно до законодавства оперативно-розшукову діяльність.

Діяльність ДКП ґрунтується на засадах верховенства права, дотримання прав і свобод людини, гуманізму, поваги до особи, законності, відкритості та прозорості, політичної нейтральності, взаємодії з населенням на засадах партнерства, безперервності.

Свої функції Департамент виконує відповідно до Кримінального процесуального кодексу України, Кодексу України про адміністративні правопорушення, Законів України «Про Національну поліцію», «Про оперативно-розшукову діяльність», «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» та ін.

В рамках даної теми також необхідно звернути увагу на відповідальність, яка може виникати в ІТ сфері. Зокрема, цивільно-правовою відповідальністю є виконання обов'язку з відновлення порушеного становища (права) особи або компенсації їй завданих правопорушенням шкоди, збитків, упущеної вигоди, що забезпечується відповідними засобами державного примусу, передбаченими нормами цивільного законодавства. Заходи цивільно-правової відповідальності спрямовані на відшкодування заподіяної моральної і матеріальної шкоди, завданих збитків переважно майновими засобами, серед яких: відшкодування в натурі; вилучення належного порушнику майна; відшкодування завданих збитків у грошовому еквіваленті; сплата неустойки; майнова компенсація за моральну шкоду тощо.

Протиправні діяння, які є підставою для настання цивільно-правової відповідальності, повинні виражатися в порушенні цивільних прав, невиконанні або неналежному виконанні цивільних обов'язків, що призводить до негативних наслідків у вигляді заподіяння особі матеріальної та/або моральної шкоди.

Здобувачу передвищої освіти необхідно також враховувати, що природні риси інформаційних цивільних прав та обов'язків, а отже, і механізми їх охорони й захисту, зокрема цивільно-правова відповідальність, визначаються правовими властивостями інформації як об'єкта цивільних правовідносин.

Адміністративну відповідальність визначають як різновид юридичної відповідальності, що є специфічною формою реагування держави в особі уповноважених і компетентних органів на адміністративні правопорушення і полягає в застосуванні до правопорушників адміністративних стягнень, передбачених нормами КУпАП, а також відповідних заходів впливу. Інститут адміністративної відповідальності в інформаційній сфері також має своєрідну специфіку правового регулювання, що зумовлено природою інформаційних правовідносин.

У механізмі охорони та захисту правовідносин у сфері ІТ особливе місце займає інститут кримінальної відповідальності, що відображає наслідки невиконання або неналежного виконання особою норм інформаційного законодавства і тягне невідворотність реагування держави на вчинені кримінальні правопорушення (кримінальні проступки та злочини).

Проблема відшкодування шкоди може виникнути у будь-якому секторі сфери ІТ. Однак найбільш злободенним є питання стосовно Інтернету, де анонімність і практично безконтрольний доступ до Мережі призвів до істотного зростання загроз завдання шкоди учасникам відповідних відносин. При цьому шкода може бути завдана як ІТ (програмам, пристроям тощо), так і за допомогою ІТ (шкідливі програми, засоби зв'язку тощо).

Недоговірна шкода у сфері ІТ найчастіше завдається кібератаками, піратством та плагіатом. Оскільки при кібератаках особи хакерів, діями яких була завдана шкода, у переважній більшості випадків залишаються невідшкодованими, відшкодування такої шкоди є надто проблематичною.

Важливим також є право потерпілого на відшкодування моральної (немайнової) шкоди.

Завдання або кейси для поточного контролю знань і вмінь здобувачів передвищої освіти

Завдання 1. Проаналізуйте юридичну практику та наведіть приклади у вигляді кейсів по темі заняття.

Структура кейсу: 1. Суб'єкт вирішення спору (суди, медіатори, адвокати тощо); 2. Опис ситуації (до 150-200 слів); 3. Законодавство, звичаї, доктрини, які були використанні при вирішенні спору; 4. Рішення по справі (до 80 слів); 5. Власне бачення здобувача щодо правильності вирішення справи. Власні пропозиції (100-150 слів).

Завдання 2. Моделювання ситуації та вирішення конфлікту.

Модель ситуації: жертвами викрадення інформації протягом декількох років стала велика кількість громадян, які зупинялися в готелі і використовували публічний Wi-Fi. За статистикою, близько 64% готелів пропонують безкоштовний Wi-Fi, а більше 60% всіх відкритих мереж схильні до злому.

Хто буде нести відповідальність за розповсюдження викраденої інформації?

Тема 3. Джерела правового регулювання в ІТ-сфері та їх застосування. ІТ-альтернативи правовому регулюванню. Блокчейн. смарт-контракти.

Питання до теми:

1. Концепт самодостатності ІТ-сфери та його чинники.
2. Технології Блокчейн (Blockchain).
3. Поняття криптовалюти.
4. Смарт-контракти (smartcontracts).
5. Загальна характеристика джерел ІТ-права.
6. Законодавство у сфері ІТ.
7. Прогалини правового регулювання в ІТ-сфері.

8. Подолання прогалін у регулюванні ІТ-відносин.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ:

Говорячи про джерела «ІТ-права», здобувачу перш за все потрібно знати, що в загальній теорії права питання визначення сутності джерел права до цього часу залишається дискусійним, що обумовлено існуванням різних підходів до розуміння права як такого. Так, представники юридичного позитивізму пов'язують джерела права з нормотворчими актами, виданими компетентними органами державної влади та іншими уповноваженими суб'єктами, які містять встановлені та забезпечені державним примусом загальнообов'язкові правила поведінки. Натомість прихильники соціологічної теорії право розуміння вбачають джерела права у реальних суспільних відносинах. Відповідно до культурологічного (цивілізаційного) підходу до розуміння права останнє виступає невід'ємним елементом культури, соціокультурним феноменом.

Джерела ІТ-права є взаємопов'язаними, утворюють цілісну систему, яка динамічно розвивається з огляду на неперервний розвиток і вдосконалення як самих інформаційних технологій, так і пов'язаних з ними відносин. Особливості інформаційно-технологічних відносин зважаючи на їх виникнення та існування у віртуальному світі цифрової та електронної комунікації зумовлюють те, що за інтенсивністю свого розвитку вони завжди випереджатимуть законотворчий процес.

У зв'язку з цим побудова системи джерел їх правового регулювання має бути спрямована на подолання можливих прогалін, з одного боку, та, з іншого боку, давати учасникам цих відносин змогу самостійно врегульовувати свої відносини з дотриманням загальних засад законодавства. Ієрархія системи джерел ІТ-права вибудована в залежності від їх юридичної сили, виглядає наступним чином: Конституція України; нормативно-правові акти, спрямовані на регулювання інформаційно-технологічних відносин, у тому числі: а) закони України та ратифіковані міжнародні договори, б) підзаконні нормативні акти; цивільно-правовий договір; звичаї; усталена судова практика.

Застосування норм законодавства до ІТ-відносин – одна з форм (способів) реалізації норми права, що є активним здійсненням тих правил поведінки, які сформульовані у правових нормах.

За загальним правилом, фізична або юридична особа здійснює цивільні права і виконує цивільні обов'язки в ІТ-відносинах у межах, наданих їй договором чи актами цивільного законодавства (ст.ст. 13, 14 ЦК України). Тому застосування положень актів цивільного законодавства до ІТ-відносин залежить перш за все від характеру диспозиції норми, яка буде застосовуватися, – диспозитивна вона чи імперативна.

Виникнення юридичних прогалин права у правовому регулюванні в ІТ-сфері є об'єктивним явищем. Сама специфіка правового регулювання, властивості системи права України, особливості нормотворчого процесу зумовили ситуації, коли на певному проміжку часу окремі ІТ-відносини виявляються неврегульованими правовими нормами за наявності такої потреби, а інші втрачають своє юридичне значення, хоча і продовжують регулюватися формально не скасованими юридичним засобами.

Способами вирішення проблеми прогалин в ІТ-праві є усунення і подолання. Усунення відбувається через нормотворчу діяльність законодавчих органів шляхом внесення змін і доповнень до законодавства, видання нових, досконаліших юридичних актів. Подолання здійснюється в процесі правозастосовної діяльності за допомогою аналогії та субсидіарного застосування норм законодавства.

У ст. 9 ЦК України визначається допустимість субсидіарного застосування положень ЦК України до суміжних відносин, за умови якщо вони не врегульовані іншими актами законодавства.

Субсидіарне застосування норм цивільного законодавства – правовий механізм, який дозволяє розвантажувати законодавство від нераціонального дублювання тотожних та аналогічних норм і понять у суміжних відносинах, інститутах, галузях права.

Зазначений спосіб подолання прогалин відноситься до додаткових процедур, бо повного подолання прогалин не відбувається. Субсидіарне застосування норм цивільного законодавства має місце внаслідок свідомого недопущення законодавцем дублювання наявних норм в цивільному законодавстві, що підлягають застосуванню до суміжних відносин в ІТ-сфері, і активного використання в інших матеріальних та процесуальних галузях права. Іншими словами, зважаючи на наявність цивільно-правових норм, виражених в цивільному законодавстві, необхідність повторного регулювання цих відносин і закріплення в матеріальному та процесуальному законодавстві відповідних норм відпадає.

Під аналогією закону розуміємо вирішення справи чи окремого юридичного питання на основі закону, який регулює подібні відносини. Аналогія права – це вирішення справи чи окремого юридичного питання на основі загальних засад законодавства. Під загальними засадами законодавства при використанні аналогії права розуміються загально-правові та галузеві принципи права. При цьому принципи повинні бути закріплені в законодавстві, що регулює діяльність по використанню інформаційних технологій.

Застосування аналогії закону, яке найчастіше є правовою основою ІТ-

сфери, можливе за умов: 1) відносини сторін знаходяться у сфері ІТ, тобто, є ІТ-відносинами; 2) вказані ІТ-відносини не врегульовані актами цивільного законодавства у сфері ІТ або договором; 3) існують норми, що регулюють схожі за змістом ІТ-відносини.

У разі, коли використання аналогії закону для регулювання ІТ-відносин неможливе, застосовується аналогія права.

Умови застосування аналогії права: 1) відносини сторін знаходяться у сфері ІТ, тобто, є ІТ-відносинами; 2) вказані ІТ-відносини не врегульовані актами цивільного законодавства у сфері ІТ або договором; 3) відсутні норми, що регулюють схожі за змістом ІТ-відносини. Таким чином, спочатку застосовується аналогія закону, а при неможливості її використання – аналогія права. Аналогія права припустима за наявності прогалін у законодавстві в сфері ІТ, які не усуваються за допомогою аналогії закону, з дотриманням наведених вище умов.

ІТ-сфера, як сукупність відносин, що виникають у зв'язку із використанням (функціонуванням) інформаційних (інформаційно-комунікативних) технологій, є складною системою, котра включає низку підсистем. Система у цілому і кожна підсистема окремо природно прагнуть впорядкування, у зв'язку з чим постає проблема обрання способу та засобів впорядкування, визначення пріоритетів тощо.

Необхідно звернути увагу на те, що впорядкування ІТ-сфери можливе двома шляхами: 1) за допомогою правового регулювання; 2) за допомогою ІТ-засобів (власне інформаційних технологій).

Долучення до створення і використання ІТ частина суспільства сподівається за допомогою суто технологічних рішень, шляхом зростання ролі ІТ досягти успіхів у бізнесі і гармонії в суспільстві призвело до поширення ідеї альтернативного правовому регулюванню та адмініструванню «ІТ-впорядкування». Сюди можна віднести: технологію блокчейн та можливості її застосування, криптовалюту (в тому числі біткоїн), їх правове положення в Україні та світі.

Блокчейн являє собою структуровану базу даних, «ланцюжок блоків», де кожен блок пов'язаний з попереднім. Блок містить в собі набір записів (інформацію). Кожен новий блок з інформацією додається в кінець ланцюжка. Таким чином, створюється своєрідний «реєстр» даних, у який дані вносяться у суворій послідовності. Кількість блоків є необмеженою. Змістовно блок може містити будь-яку інформацію: про дії, людей, об'єкти, трансакції, серійні номери, видані кредити тощо.

Також перспективним напрямком в ІТ-праві є використання смарт-контрактів, що має стати одним з напрямів розвитку смарт-міста. Смарт-

контрактом називають контракт на даних розподіленого реєстру блокчейн. Основа його реалізації - програмування, де використовується принцип «якщо..., то...», тобто умова прямо визначена в контракті. Смарт-контракти дозволяють обмінюватися грошима, власністю, акціями або іншими активами. На відміну від традиційного укладення договору, для чого необхідно піти (в робочі дні та прийомні години) до юриста або нотаріуса, заплатити за послуги і дочекатися оформлення документів, смарт-контракти працюють як торгові автомати. Крім інформації про зобов'язання сторін і штрафи за їхнє порушення смарт-контракти ще й самі автоматично забезпечують виконання всіх умов правочину.

Завдання або кейси для поточного контролю знань і вмінь здобувачів передвищої освіти

Задача 1.

Місцевий суду у судовому засіданні розглянувши цивільну справу встановив, що Кириленко Б. звернувся до суду з позовом до Маштук З. про зобов'язання передати товар у вигляді цифрової продукції Bitcoin загальною сумою 10000 гривень за актом прийому-передачі.

Судом встановлено, що між Кириленком Б. та Маштук З. у вересні 2015 року укладено договір обміну товару на роботи, згідно з яким позивачем взято зобов'язання на власний ризик виконати роботи з розробки та створення програмного забезпечення відповідно до технічного завдання з передачею їх результатів відповідачці у строк до жовтня 2015 року, а остання взяла на себе зобов'язання передати йому визначену договором кількість цифрової продукції Bitcoin, об'єктивно вираженої за допомогою комп'ютерного програмування в формі цифрових записів (товар) на загальну суму 10 000 гривень в обмін на виконання ним робіт. Обмін робіт на товар здійснюється на безгрошовій збалансованій основі.

Позивач виконав умови договору - розробив та створив програмне забезпечення відповідно до технічного завдання з передачею їх результатів Маштук З., що підтверджується актом прийому-передачі виконаних робіт від 06 листопада 2015 року, проте відповідачкою зобов'язання щодо передачі товару в обмін на виконані ним роботи не виконано.

Відповідно до п. 1.4 договору товар - визначена договором кількість цифрової продукції Bitcoin, що є предметом господарського обігу, виробленої в процесі майнінгу та об'єктивно вираженої за допомогою комп'ютерного програмування в формі цифрових записів, облік якої ведеться колективно в публічній базі Blockchain невизначеною кількістю учасників по чітко

завданому алгоритму. Як вбачається з умов договору сторони погодили його виконання на безгрошовій основі (п.2.3 договору).

Кириленко Б, у судовому засіданні просив до даних правовідносин застосувати положення договору підряду та зобов'язати Маштук З. передати йому у власність товар у вигляді цифрової продукції Bitcoin загальною сумою 10000 гривень за актом прийому передачі.

1. Зважаючи на спірні правовідносини, елементи яких істотних умов включає даний договір?
2. Що є предметом спірних правовідносин?
3. Чи підлягають задоволенню позовні вимоги заявника?

Задача 2.

Павленко Д. звернувся до суду з позовом до Головного управління Національної поліції у Львівській області, в якому просить зобов'язати відповідача здійснити дії необхідні для виконання державного радіоелектронного кіберзахисту позивача від несанкціонованої дії на його центральну нервову систему з 2014 року сторонньої роботизованої програми (кібернетичного нейровірусу) поширюваної за допомогою засобів спеціального зв'язку з застосуванням протоколів неінвазивного нейровебу (віддаленого програмного відтворення дії нейроімплантів без фізичної наявності таких, тобто втручання в роботу мозку без фізичної наявності у позивача нейроімплантів).

В обґрунтування позовних вимог вказує, що невстановленими особами протиправно здійснюється акустичне катування, зчитування думок позивача самопрограмованим роботом (програмою штучного інтелекту), у зв'язку з чим Павленко Д. звертався до правоохоронних органів за відповідним захистом.

Крім цього зазначив, що у нього відсутні засоби захисту від зловживання технологією нейронету, тобто він не може скористатись радіосканером для зчитування власних біорезонансів нервової системи для наступного їх використання, а також захистити себе від кібернападу розробленими методами паразитного радіозв'язку.

Судом встановлено, що Павленко Д. отримав відмови від Генерального прокурора України, Управління СБУ у Львівській області, Міністерства оборони України, та як його звернення не відноситься до компетенції СБУ України.

Листами Шевченківського ВП ГУНП у Львівській області позивача повідомлено, що в ході перевірки встановлено, що викладені у зверненнях факти не входять до компетенції поліції.

Зі змісту позовної заяви та пояснень позивача судом встановлено, що Павленко Д. не оскаржує висновків проведених за його зверненнями перевірок, а просить лише зобов'язати відповідача вчинити дії щодо радіоелектронного кіберзахисту позивача від несанкціонованої дії на його центральну нервову систему кібернетичного нейровірусу.

Довідково. Конституційний Суд України в Рішенні від 01.12.2004 № 18-рп/2004 вирішив, що поняття «охоронюваний законом інтерес», що вживається в частині першій [статті 4 Цивільного процесуального кодексу України](#) та інших законах України у логічно-смысловому зв'язку з поняттям «права», треба розуміти як прагнення до користування конкретним матеріальним та/або нематеріальним благом, як зумовлений загальним змістом об'єктивного і прямо не опосередкований у суб'єктивному праві простий легітимний дозвіл, що є самостійним об'єктом судового захисту та інших засобів правової охорони з метою задоволення індивідуальних і колективних потреб, які не суперечать [Конституції](#) і законам України, суспільним інтересам, справедливості, добросовісності, розумності та іншим загальноправовим засадам.

Верховний Суд України в постанові від 15.12.2015 зазначив, що обов'язковою умовою надання правового захисту судом є наявність відповідного порушення суб'єктом владних повноважень прав, свобод або інтересів особи на момент її звернення до суду. Порушення має бути реальним, стосуватися (зачіпати) зазвичай індивідуально виражених права чи інтересів особи, яка стверджує про їх порушення. Гарантоване [статтею 55 Конституції України](#) й конкретизоване у звичайних законах України право на судовий захист передбачає можливість звернення до суду за захистом порушеного права, але вимагає, щоб стверджувальне порушення було обґрунтованим. Не поширюють свою дію ці положення й на правові ситуації, що вимагають інших юрисдикційних (можливо позасудових) форм захисту від стверджувальних порушень прав чи інтересів.

1. Чи підлягає задоволенню позов Павленка Д., якщо так, то в якій частині?
2. Який орган зобов'язаний забезпечити захист прав (охоронюваний законом інтерес) заявника?

Тема 4. ІТ і правосуб'єктність

Питання до теми:

1. Правосуб'єктність учасників ІТ-відносин.

2. Суб'єкти ІТ-відносин.
3. Віртуальні організації.
4. Стартап (startup company).
5. ІТ та реєстрація юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань.
6. Біометричний паспорт як засіб ідентифікації фізичної особи.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ:

Метою і засобом правового регулювання є вплив на поведінку учасників відносин, які є предметом правового регулювання.

Встановивши, що «ІТ-право» слід розуміти як певну позірну (тобто, такою, що існує лише в нашій уяві) сукупність норм і правил, спрямованих на впорядкування відносин, які складаються у ІТ-сфері, необхідно встановити, хто і за яких умов може бути учасником таких відносин. При цьому враховуємо, що за звичайних умов функціонування ІТ-сфери, основним типом правових зв'язків між її учасниками є цивільні регулятивні правовідносини (приватноправові за своєю сутністю). Отже, учасники ІТ-сфери переважно виступають як учасники цивільних відносин і характеризуються певним цивільно-правовим статусом, під яким розуміють стан (становище) суб'єкту об'єктивного права, що характеризується визнанням за особою сукупності основних юридичних прав і обов'язків.

Варто звернути увагу на важливу тенденцію (реальний стан речей) фактичного розширення кола їх «учасників» за рахунок «віртуальних суб'єктів»: природними передумовами правосуб'єктності є сукупність правил та норм природного права: соціальними передумовами – є існування суспільства; юридичними передумовами правосуб'єктності є норми цивільного законодавства; елементами правосуб'єктності є: правоздатність та дієздатність.

Цивільна правоздатність – це здатність суб'єкта мати цивільні права і обов'язки. (У ЦК загальне визначення правоздатності відсутнє, однак, містяться окремі визначення правоздатності фізичних (ст. 25) і юридичних (ст. 68) осіб, які фактично тотожні).

Здобувачу потрібно знати таке поняття, як «кібердієздатність» під якою мається на увазі здатність бути активним учасником відносин у ІТ-сфері (укладати договори як користувач, бути учасником соціальних мереж, приймати участь в інтерактивних акціях тощо). Відмінність від правочиноздатності тут полягає в тому, що «кібердієздатність» може бути реалізована за допомогою не лише правочинів, а й юридичних вчинків).

Що стосується юридичної особи, то, оскільки її правосуб'єктність охоплює і правоздатність, і дієздатність, стосовно неї можна вести мову про різні види право суб'єктності (диференціацію правосуб'єктності). Щоб не вдаватися до складних словесних конструкцій, правосуб'єктність у таких випадках доцільно позначати скорочено – «здатність», маючи на увазі, що йдеться про здатність юридичної особи бути суб'єктом певних цивільних відносин.

Логічно виділяти щонайменше три групи суб'єктів, які діють в Інтернеті.

Першу групу суб'єктів, що здійснюють інформаційну діяльність в Інтернеті, становлять оператори і провайдери телекомунікацій. Вони забезпечують саме функціонування мережі як інформаційної системи, їх діяльність охоплює: технічне обслуговування і експлуатацію технічного обладнання телекомунікаційних мереж, надання в користування ліній зв'язку, реєстрацію та адміністрування адрес у Інтернеті тощо.

До другої групи суб'єктів належать виробники, власники та розповсюджувачі інформації та інформаційних ресурсів, тобто суб'єкти, які створюють інформаційне наповнення Інтернету. Ці суб'єкти створюють електронні інформаційні ресурси, володіють правами на них або на окремі елементи, що входять до їх складу та забезпечують функціонування електронних інформаційних ресурсів і задоволення інформаційних потреб користувачів.

Третю групу суб'єктів становлять споживачі телекомунікаційних послуг. Споживачем може бути юридична або фізична особа, яка потребує, замовляє або отримує телекомунікаційні послуги для власних потреб. Основними видами послуг, які надаються користувачам Інтернету, є: підключення, доступ до інформаційних ресурсів, хостинг та електронна пошта.

Крім згадуваних вище «традиційних» суб'єктів правовідносин, у ІТ-сфері виникають такі організації, які визначаються як віртуальні. Термін «віртуальна організація» використовують у подвійному сенсі. У абстрактному значенні віртуальна організація означає найбільш передову і ефективну форму побудови організації, що є найкращою з погляду наявних технічних і нових економічних умов. У конкретнішому сенсі, віртуальна організація передбачає мережеву, комп'ютерно - опосередковану структуру компанії, що складається з неоднорідних частин, розміщених у різних місцях. У деяких роботах віртуальні організації, або підприємства позначають іншими термінами: «мережеві організації», «віртуальні підприємства» тощо.

**Завдання або кейси для поточного контролю знань і вмінь здобувачів
передвищої освіти**

Завдання 1. Проаналізуйте юридичну практику та наведіть приклади у вигляді кейсів по темі заняття.

Структура кейсу: 1. Суб'єкт вирішення спору (суди, медіатори, адвокати тощо); 2. Опис ситуації (до 150-200 слів); 3. Законодавство, звичаї, доктрини, які були використанні при вирішенні спору; 4. Рішення по справі (до 80 слів); 5. Власне бачення здобувача щодо правильності вирішення справи. Власні пропозиції (100-150 слів).

Завдання 2. Оформіть у вигляді послідовного ланцюжка процедуру реєстрації ІТ-компанії.

Завдання 3. Підготуйте документи які необхідні для реєстрації ІТ-компанії.

Тема 5. Специфічні об'єкти прав у ІТ-сфері. Об'єкти віртуальної власності

Питання до теми:

1. Склад ІТ-активів підприємства.
2. Відмінності домену та доменного імені.
3. Відмінності доменного імені та торгівельної марки.
4. Поняття та елементи вебсайту.
5. Поняття та елементи Інтернету речей.
6. Зображення людини як нематеріальне благо.
7. Охорона зображення у ІТ сфері.
8. Поняття «персональні дані».
9. Концепція «комп'ютерної симуляції» як методологічна основа виникнення «віртуальної власності».
10. Інтелектуальна власність, як власність віртуальна.
11. Право власності на реальні та віртуальні об'єкти ІТ-сфери.
12. Права віртуальної власності на ІТ- об'єкти творчості.
13. Права віртуальної власності на об'єкти творчості та Інтернет.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ:

Об'єктами цивільних прав є матеріальні або нематеріальні блага, з приводу яких суб'єкти вступають у правовідносини (ст. 177 ЦК України).

У сфері ІТ це можуть бути майнові блага, які мають зв'язок із інформаційними технологіями, а також нематеріальні блага (результати

інтелектуальної, творчої діяльності, інформація, особисті немайнові блага), котрим надається охорона згідно з нормами глави 15 ЦК.

Враховуючи викладене, в рамках теми розглядаються найбільш важливі специфічні об'єкти прав у ІТ-сфері: ІТ активи підприємства, доменне ім'я, вебсайт, Інтернет речей, зображення людини та персональні дані.

Розглядаючи питання про ІТ активи підприємства, слід зазначити, що з погляду об'єктів цивільних правовідносин, до складу ІТ-активів входять як речі, тобто об'єкти права власності (обладнання, тобто персональні комп'ютери, ноутбуки, сервери тощо), так і об'єкти права інтелектуальної власності (програмне забезпечення), а також інші нематеріальні блага (інформація). Очевидно, до складу ІТ-активів також слід віднести і послуги, пов'язані із забезпеченням ІТ-діяльності підприємства і, можливо, результати робіт, якщо це є необхідним для забезпечення ІТ-діяльності тощо. Але всі ці активи входять до складу підприємства як єдиного майнового комплексу, і передаються разом з ним у випадку продажу останнього.

Доменне ім'я як об'єкт майнових прав у ІТ-сфері відповідно до ст. 1 Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг», є ім'ям, яке використовується для адресації комп'ютерів і ресурсів в Інтернеті. Поняття домену деталізовано у ст. 1 Закону України «Про телекомунікації», відповідно до якої домен – це частина ієрархічного адресного простору Мережі, яка має унікальну назву, що її ідентифікує, обслуговується групою серверів доменних імен та централізовано адмініструється.

Розглядаючи доменне ім'я як об'єкт відносин у ІТ-сфері необхідно провести розмежування доменних імен та торгівельних марок, визначити особливості реєстрації доменних імен, розглянути проблему кіберсквотингу.

Говорячи про вебсайт, як комплексний об'єкт відносин у ІТ-сфері, слід зазначити, що такий об'єкт включає в себе як матеріальні, так і нематеріальні елементи. Складовими вебсайту можуть бути, наприклад, музичні, літературні, фотографічні, дизайнерські та інші твори. Вказані твори, що є складовими частинами вебсайту, є окремими об'єктами авторського права. Важливо зазначити, що об'єктом авторського права є лише частина контенту вебсайту, також важливою частиною контенту вебсайту є такий об'єкт цивільних прав як інформація. Цей об'єкт важливо виділяти, оскільки не будь-яка інформація може розглядатись як об'єкт авторського права. Крім контенту, можна виділити такі структурні елементи вебсайту, як дизайн, структурне рішення, програмне забезпечення. Крім того, слід зазначити, що вебсайт, якщо виходити з його чинного визначення, охоплює також і низку інших елементів, зокрема, апаратні засоби – це матеріальна частина обчислювальної системи, яка включає в себе електричні та електронні елементи (наприклад, прибори та схеми),

електромеханічні елементи (наприклад, дисководи) і механічні елементи (наприклад, стойки).

Розглядаючи питання веб-сайту як об'єкту прав у сфері ІТ слід звернути на проблему відповідальності за недостовірну інформацію, розміщену на вебсайті.

Інтернет речей може бути визначено як «речі», такі як пристрої та датчики, відмінні від комп'ютерів, смартфонів або планшетів, які поєднуються, взаємодіють або передають інформацію один з одним або один від одного завдяки Інтернету. До основних компонентів Інтернету речей відносять: фізичні об'єкти, оснащені датчиками та механізмами для прийому та обробки сигналів; Інтернет-доступ: стандарти і протоколи зв'язку для підключення датчиків до єдиної мережі; Мережу (зв'язок): доступ в Інтернет: бездротовий/дротовий доступ, Wi-Fi, Bluetooth, ZigBee, VPN, мережі покоління 2G/3G/4G; хмарні сервери: корпоративні і хмарні обчислювальні системи/платформи, здатні обробляти дані і виконувати інші аналітичні операції в режимі реального часу, зберігання і доставка контенту, хостинг додатків; додатки і взаємодія з користувачами: взаємодія людей, додатків і бізнес-процесів.

Сьогодні існує відкрита концепція правового регулювання Інтернету речей, основною метою створення якої є формування юридичної термінології та єдиного бачення проблем правового регулювання у сфері Інтернету речей. У концепції поставлено питання про можливі спільні принципи регулювання, серед яких можуть бути принципи інформованості користувачів та вільної участі у системі Інтернету речей, визначено основні проблемні питання, що виникатимуть у сфері Інтернету речей, серед яких підкреслюються проблеми ідентифікації користувачів, захисту персональних даних, визначення юрисдикції, відповідальність інформаційних посередників тощо.

На сьогодні вже існують деякі прецеденти вирішення проблем, що виникають у сфері Інтернету речей, але ще багато питань залишаються без відповідей, зокрема, йдеться про відповідальність за несправність підключених пристроїв та нещасні випадки, викликані цим, відповідальність за втрату інформації, доля відповідальності компаній та споживачів тощо. Ще одним важливим питанням, яке потребує відповіді, є питання про те, хто є володільцем інформації: компанія-виробник датчика, компанія-виробник пристрою або особа, чиї дані вимірюються та збираються. Отже, основні проблеми, що виникають у цій сфері, пов'язані із визначенням відповідальних за шкоду, яка може бути завдана, а також проблеми інформаційної безпеки та захисту персональних даних.

При дослідженні питання охорони зображення у ІТ-сфері, необхідно визначити способи використання форми об'єктивізації зображення людини,

зокрема його публічне поширення. Публічне поширення визначається як дії, спрямовані на доведення творів до загального відома безпосередньо або опосередковано публіці, шляхом публічного показу, поширення, зокрема мережевими та іншими способами без передання матеріального носія, пропонування для продажу. При розгляді цього питання слід звернути увагу на неприпустимість комерційного використання фотографій у відкритому доступі.

Розглядаючи питання про захист персональних даних у ІТ-сфері, слід проаналізувати рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Жашківської районної ради Черкаської області щодо офіційного тлумачення положень частин першої, другої статті 32, частин другої, третьої статті 34 Конституції України, де тлумачиться поняття інформації про особисте та сімейне життя особи (персональних даних про неї). Також необхідно враховувати положення Закону України «Про інформацію» щодо заборони збору та поширення конфіденційної інформації про особу та поняття персональних даних і Закону України «Про захист персональних даних», де поняття «персональні дані» визначається як відомості чи сукупність відомостей про фізичну особу, яка ідентифікована або може бути конкретно ідентифікована.

Здобувачу потрібно розрізнити право власності на реальні та віртуальні об'єкти ІТ-сфери. До права власності на реальні об'єкти ІТ-сфери належить право власності на пристрої, комп'ютерну та іншу техніку у ІТ-сфері тощо. До об'єктів прав власності у віртуальному світі належать комп'ютерні програми, бази (компіляції) даних, вебсайти, твори мультимедійні, твори мережевого мистецтва, доменні імена, цифровий контент, тобто інформаційне наповнення Інтернет-простору (як опублікований твір у цифровій формі, так і будь-яка інша інформація: цифрова музика, потокова демонстрація відео, мультиактивні комп'ютерні ігри тощо), віртуальні предмети, віртуальна складова ІТ-активів тощо.

Завдання або кейси для поточного контролю знань і вмінь здобувачів передвищої освіти

Задача 1. До суду надійшли позови про захист прав у зв'язку з наступними ситуаціями:

1) у якості доменних імен були зареєстровані такі відомі товарні знаки, як «Christian Dior» (доменні імена christiandiorcosmetics.com, christiandiorfashions.com, diorcosmetics.com, diorfashions.com), «Microsoft» (доменні імена microsoft.org, microsoft.com), «Alaska Airlines» (доменне ім'я alaskaairlines.org) та інші.

2) зловмисником було зареєстровано доменні імена з метою демонстрації порносайтів неповнолітнім, у випадку неправильного написання доменного імені, яке друкували користувачі (наприклад YahooTravel.com замість yahootravel.com), вони потрапляли на порносайти.

Надайте правову кваліфікацію ситуацій. В кого в цих ситуаціях виникає право вимагати відшкодування заподіяної шкоди?

Задача 2. На вебсайті було розміщено інформацію та коментарі до неї, в яких були викладені відомості щодо негативної характеристики декількох осіб. Кожна з цих осіб подала позов, вважаючи, що поширена інформація ганьбить її честь, гідність та ділову репутацію.

В першому випадку позивачка була названа «олигофреничкою», «психічно хворою», було зазначено, що вона «перебуває на обліку у психіатричній лікарні». В другому випадку позивачка була названа «огидною брехливою жінкою».

Як повинен вчинити суд у першому та другому випадках?

Задача 3. Публічне акціонерне товариство (ПАТ) звернулося до господарського суду з позовом до Товариства 1 та Товариства 2 про захист ділової репутації та спростування недостовірних відомостей, в якому просило, зокрема, визнати недостовірною та такою, що дискредитує, порочить ділову репутацію ПАТ інформацію, яка була розміщена на вебсайті і стосувалася ініціювання Товариством 1 - акціонером ПАТ у зв'язку з неблагополучною ситуацією в будівельній галузі винесення на розгляд загальних зборів акціонерів питання щодо ліквідації ПАТ і здійснення заходів, пов'язаних з такою ліквідацією.

Проаналізуйте справу. Хто має бути відповідачем у справі?

Задача 4.

ТОВ «Квіти для коханих» напередодні свята 8 березня розмістило рекламні банери із зображенням Тетяни М., взятого з сайту популярного фотобанку. Побачивши своє зображення на банері, Тетяна звернулася із позовом до ТОВ «Квіти для коханих», який обґрунтовувала тим, що не давала згоди на використання свого зображення у рекламі, та вимагала демонтувати банери з її зображенням, а також відшкодування моральної шкоди та упущеної вигоди. ТОВ «Квіти для коханих» проти позову заперечувало, посилаючись на той факт, що позивачка надавала згоду на розміщення її зображення в фото банку, зображення використовується відповідно до умов використання вказаного сайту, крім того, ТОВ «Квіти для коханих» оплатило за допомогою

системи електронних платежі в ліцензію на використання матеріалів. Яке рішення повинен прийняти суд?

Завдання 1. Складіть проект договору купівлі-продажу вебсайту.

Завдання 2. Визначте нормативно-правові акти, що регулюють порядок реєстрації доменних імен та визначте, які дії потрібно здійснити для реєстрації доменного імені.

Завдання 3. Складіть перелік ІТ-об'єктів, які у випадку відчуження підприємства передаються у складі підприємства як майнового комплексу.

Завдання 4. Складіть проект згоди на використання зображення.

Завдання 5. Перелічіть види кіберсквотингу та визначте їх відмінності.

Тема 6. Проблеми соціальних мереж в інформаційному суспільстві

Питання до теми:

1. Соціальні мережі в інформаційній сфері.
2. Правове регулювання відносин користування соціальними мережами в розрізі забезпечення інформаційної безпеки.
3. Забезпечення безпеки персональних даних, приватної інформації та зображень в соціальних мережах.
4. Реклама в соціальних мережах та інформаційна безпека.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ:

Сучасні інформаційно-комунікаційні технології дозволяють створювати в Інтернеті як постійні, так і тимчасові соціальні структури, об'єднані спільними нормами, спільними інтересами та можливостями спілкування. На відміну від традиційних ЗМІ, мережеві спільноти є соціальними за своєю суттю, формуються на основі емпатії (співчуття) і мають певні переваги: доступність, відкритість, оперативний обмін інформацією, зворотний зв'язок, можливість встановлення нових зв'язків, неформальне спілкування, легкий пошук необхідної інформації тощо.

При визначенні поняття «соціальні мережі» здобувачу необхідно врахувати, що соціальна мережа – це спільнота людей, об'єднана загальними інтересами чи загальною справою для безпосереднього спілкування між собою.

Соціальні мережі є авторитетним джерелом інформації та через свою доступність і популярність налічують найбільше число акаунтів (користувачів) у глобальній мережі Інтернет. Потік інформації в них має двосторонній напрямок, тому учасники спілкування можуть бути одночасно як комунікаторами, так і реципієнтами. Соціальні мережі часто виступають у ролі неформальних ЗМІ, де будь-який користувач може опублікувати новинне повідомлення про події.

При вивченні даної теми здобувачам передвищої освіти необхідно звернути увагу на перелік загроз, які виникають під час використання соціальних мереж, зокрема, здійснення деструктивних маніпулятивних впливів, порушення життєво важливих інтересів людини, суспільства й держави та створення загроз національній безпеці України, що може викликати збурення суспільних протестів, спричинення збройного протистояння тощо.

Право на захист персональних даних особи є необхідним елементом людського життя в інформаційному суспільстві, воно є фундаментальним правом людини, і у разі його порушення під загрозою перебувають безпека особи, її честь, гідність тощо.

У Законі України “Про захист персональних даних” визначено, що персональні дані – це відомості про фізичну особу, яка ідентифікована або може бути конкретно ідентифікована.

Поряд з цим варто зазначити, що 25 травня 2018 року набрав чинності Загальний регламент про захист даних Європейського Союзу (EU General Data Protection Regulation) від 27 квітня 2016 року (далі - Правила GDPR), який почав регулювати відносини щодо захисту персональних даних не тільки в ЄС, а частково і в Україні.

У зв’язку з цим українські фізичні та юридичні особи можуть за певних обставин підпадати під дію Правил GDPR. Наприклад, ІТ-компанія, що розробила певну соціальну мережу, у випадку наявності користувача, що знаходиться на території ЄС, зобов’язана обробляти його персональні дані відповідно до Правил GDPR. Також під дію цього документа підпадатиме фізична особа, що знаходиться в Україні, але користується соціальною мережею, яку обслуговує ІТ-компанія, що перебуває у ЄС.

Саме тому перед здобувачами постає потреба у детальному дослідженні Правил GDPR.

Реклама в Інтернеті на сьогоднішній день є одним з найбільш ефективних способів поширення інформації та її доведення до споживача.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про рекламу», «реклама - інформація про особу чи товар, розповсюджена в будь-якій формі та в будь-який спосіб і призначена сформулювати або підтримати обізнаність споживачів

реклами та їх інтерес щодо таких особи чи товару». Як впливає з наведеного вище визначення, інформаційне повідомлення буде рекламою за умови відповідності трьом ознаками: 1) інформація про особу чи товар; 2) розповсюджена в будь-якій формі та в будь-який спосіб; 3) призначена сформулювати або підтримати обізнаність споживачів реклами. Формальна невідповідність одній з цих ознак має виключати можливість кваліфікації повідомлення в якості реклами.

Здобувачам необхідно розглянути такі види реклами, як: контентна реклама, таргетингова реклама, тізерна реклама, ретаргетинг, прихована реклама, та визначити їх позитивні та негативні сторони.

Завдання. Намалюйте діаграму у відсотковому співвідношенні стосовно використання найпопулярніших соціальних мереж у світі.

Тема 7. Електронна комерція. Електронні закупівлі (тендери)

Питання до теми:

1. Поняття електронної торгівлі.
2. Ідентифікація учасників електронної комерції.
3. Порядок укладення договорів в електронній формі.
4. Доступ до персональних даних покупців, замовників.
5. Розрахунки у сфері електронної комерції.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ:

Ринок електронної комерції в Україні фактично сформований давно, однак, як правило, електронні правочини вчинялись на основі публічної оферти, до якої приєднується інша сторона договору, частіше, конклюдентними діями. Наприклад, продаж товарів, надання послуг за допомогою Мережі відбувається і сьогодні саме так.

Після прийняття Закону України «Про електронну комерцію» багато питань щодо електронної торгівлі були визначені на законодавчому рівні. Зокрема, під електронною торгівлею розуміється господарська діяльність у сфері електронної купівлі-продажу, реалізації товарів дистанційним способом покупцю шляхом вчинення електронних правочинів із використанням інформаційно-телекомунікаційних систем. Електронний договір визначено як домовленість двох або більше сторін, спрямована на встановлення, зміну або припинення цивільних прав і обов'язків та оформлена в електронній формі. Тому саме порядок вчинення електронних правочинів, їх чинність та наслідки –

основна мета правового регулювання у цій сфері, оскільки на практиці часто виникає питання при укладенні правочину в електронній формі чи договір був належним чином підписаний сторонами.

Однією з основних проблем регулювання відносин, що виникають у Мережі, є складність ідентифікації їх учасників.

Зазначений Закон встановлює важливі правила щодо особливостей укладання електронного договору, а саме: 1) пропозиція укласти електронний договір (оферта) має містити істотні умови, передбачені законодавством для відповідного договору, і виражати намір особи, яка її зробила, вважати себе зобов'язаною у разі її прийняття; 2) визначено форму оферти (наприклад, шляхом надсилання комерційного електронного повідомлення, розміщення пропозиції (оферти) у Мережі або інших інформаційно-телекомунікаційних системах); 3) акцепт може бути наданий шляхом: а) надсилання електронного повідомлення; б) заповнення формуляра заяви (форми) про прийняття такої пропозиції в електронній формі; в) вчинення дій, що вважаються прийняттям пропозиції укласти електронний договір, якщо зміст таких дій чітко роз'яснено в інформаційній системі.

Щодо розрахунків у сфері електронної комерції у законодавчо зазначено, що вони можуть здійснюватися з використанням платіжних інструментів, електронних грошей, шляхом переказу коштів або оплати готівкою з дотриманням вимог законодавства щодо оформлення готівкових та безготівкових розрахунків (здійснюються відповідно до законів України «Про платіжні послуги», «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» тощо), а також в інший спосіб, передбачений законодавством України.

При вивченні питань стосовно електронних закупівель необхідно пам'ятати, що застосування їх на практиці стало можливим лише з прийняттям Закону України «Про публічні закупівлі».

Враховуючи те, що на теперішній час майже усі етапи здійснення публічних закупівель відбуваються через систему електронних закупівель, яка забезпечує прозоре і ефективне витрачання бюджетних коштів, а також є дієвим механізмом запобігання корупції завдяки громадському контролю та розширенню кола постачальників, сприяє збільшенню конкуренції, дана тема є необхідною до вивчення в рамках даного курсу.

Запорукою прозорого та ефективного функціонування системи електронних закупівель є доступ до інформації, який і було досягнуто шляхом запровадження абсолютно нового рівня здійснення закупівель в Україні через електронний формат ProZorro, який постійно вдосконалюється та знаходить своє закріплення щодо використання на законодавчому рівні.

Розглядаючи сферу публічних закупівель необхідно звернути увагу на договір про закупівлю, під яким згідно законодавства розуміють договір, укладений за результатами процедур закупівель та передбачає надання послуг, виконання робіт або набуття права власності на товари.

Завдання або кейси для поточного контролю знань і вмінь здобувачів передвищої освіти

Задача 1.

03 червня 2016 року Комунальним комерційним підприємством Маріупольської міської ради «Маріупольтепломережа» (далі - Відповідач), на електронному вебпорталі «Prozorro» (на вебсайті <http://prozorro.gov.ua>) опубліковано оголошення про проведення публічної закупівлі. Предметом закупки є газ природний виключно для вироблення теплової енергії для потреб установ та організацій, що фінансуються з державного та місцевих бюджетів та інших установ та організацій.

14 червня 2016 року відповідачем було проведено аукціон та складено звіт за результатами розгляду поданих пропозицій. У закупівлі прийняли участь наступні компанії: ТОВ «Укргаз ресурс, ТОВ «Енерго-сервісна компанія «Еско-Північ», ТОВ «Енергогазрезерв», ТОВ «Екотехноінвест», ТОВ «МАРГАЗ».

ТОВ «Укргаз ресурс», м. Лубни (далі- Позивач) запропонувало найнижчу ціну. Однак, за результатами розгляду поданої позивачем пропозиції, було встановлено, що у позивача відсутня ліцензія на постачання природного газу всупереч вимог п.1.6 переліку документів, які вимагаються для підтвердження відповідності учасника кваліфікаційним та іншим вимогам замовника. На підставі зазначеного, протоколом засідання тендерного комітету від 21.06.2016 р. пропозицію Позивача було відхилено як таку, що подана з порушенням умов закупівлі.

За результатами розгляду поданих пропозицій Відповідачем було складено протокол (рішення) тендерного комітету замовника про визначення переможця № 2, було оголошено переможцем аукціону ТОВ «ЕНЕРГО-СЕРВІСНА КОМПАНІЯ «ЕСКО-ПІВНІЧ».

З даним рішенням відповідача та, загалом процедурою публічної закупівлі за оголошенням відповідача про публічну закупівлю, позивач не погоджується та вважає їх незаконними, дискримінаційними та не обґрунтованими.

Позивач стверджує, що:

1. Відповідачем порушено вимоги [Закону України «Про публічні закупівлі»](#) щодо розміщення інформації про закупівлю на офіційному вебпорталі уповноваженого органу, а саме проведення закупівлі в порядку, що

встановлений Наказом ДП «Зовнішторгвидав України» від 13.04.2016р. № 35, а не [Законом України «Про публічні закупівлі»](#), що на його думку є порушенням прав учасників тендеру, зокрема і позивача та є підставою про визнання недійсним результатів торгів.

2. Відповідачем прийнято самостійно рішення проведення закупівлі в порядку, передбаченому [Законом України «Про публічні закупівлі»](#), проте навмисно розміщено оголошення про закупівлю на електронному майданчику в системі «Prozorro», який передбачений виключно для проведення допорогових закупівель, не зважаючи на те що сума закупівлі перевищує суму, що встановлена в абз.2 та 3 ч. 1 ст. 3.У. «Про публічні закупівлі», що є порушенням процедури закупівель.

3. Неправомірність відхилення відповідачем тендерної пропозиції на підставі відсутності ліцензії. 28 червня 2015 року набрав чинності [Закон України «Про ліцензування видів господарської діяльності» від 2 березня 2015 року](#), яким ліцензування господарської діяльності з постачання природного газу, газу (метану) вугільних родовищ за нерегульованим тарифом скасовано.

Відповідно до ч. 2. [ст. 36 Закону України «Про публічні закупівлі»](#) учасник-переможець процедури закупівлі під час укладення договору повинен надати дозвіл або ліцензію на провадження певного виду господарської діяльності, якщо отримання такого дозволу або ліцензії на провадження такого виду діяльності передбачено законодавством.

У зв'язку з чим ТОВ «Укргаз ресурс», просить визнати протиправними та скасувати рішення тендерного комітету.

Відповідач позов не визнає та зазначає, що ним, будучи підприємством, заснованим на комунальній власності, було прийнято рішення про проведення закупівлі природного газу з використанням інформаційно-телекомунікаційної системи «Prozorro», з метою забезпечення відкритості процесу закупівлі та використання коштів. Ним було оголошено проведення закупівлі як допорогової у зв'язку з відсутністю технічної можливості вибору іншого виду закупівлі і не розповсюдженням на дану закупівлю норм [Закону України «Про публічні закупівлі»](#).

Крім того, [ст. 1 Закону України «Про ринок природного газу»](#) визначено, що постачальник природного газу - суб'єкт господарювання, який на підставі ліцензії здійснює діяльність із постачання природного газу.

Таким чином, відповідач на підставі [Закону України «Про ринок природного газу»](#) вільний у виборі постачальника природного газу і не зобов'язаний мати договірні відносини саме з позивачем, а вправі укласти договір про газопостачання з будь-яким постачальником природного газу, що має ліцензію.

Вирішіть спір з урахування кожної вимоги позивача, надаючи обґрунтування кожному прийнятому рішення.

Задача 2.

Рішенням тендерного комітету Відокремленого підрозділу Атоменергомаш (далі - позивач) була затверджена тендерна документація на закупівлю костюмів робочих. 21.07.2016 позивачем було розміщено в електронній системі «Prozorro» (prozorro.gov.ua) оголошення про проведення відкритих торгів. Для участі у проведенні процедури закупівлі були подані п'ять пропозицій, зокрема, і Товариством з обмеженою відповідальністю С-Мастер (далі - відповідач).

За результатами розгляду, визначено переможцем торгів на закупівлю Товариство з обмеженою відповідальністю С-Мастер.

12.08.2016 на сайті prozorro.gov.ua позивачем було оприлюднене повідомлення про намір укласти договір про закупівлю з відповідачем.

В подальшому Позивачем (покупець) та Відповідачем (постачальник) був укладений договір поставки від 23.08.2016, за умовами якого постачальник зобов'язався поставити в передбачені цим договором строки покупцю наступну продукцію: найменування костюм робочий, а покупець зобов'язався прийняти та оплатити вказану продукцію (п.1.1 договору).

Поставка продукції за цим договором здійснюється до 31.12.2016 партіями відповідно до заявок покупця, в яких зазначається кількість продукції, що постачається, та строки її поставки (п.5.1 договору).

Як зазначив позивач, листами від 05.09.2016 та від 07.10.2016 були здійснені заявки на постачання продукції за договором, але поставки відповідачем здійснені не були.

Вказані обставини стали підставою для звернення позивача з даним позовом до суду.

Відповідач заявляє про нікчемність договору поставки від 23.08.2016 зазначаючи наступне.

Абзацом 4 ч.1 ст.37 Закону України Про публічні закупівлі передбачено, що договір про закупівлю є нікчемним у разі його укладення з порушенням строків, передбачених частиною другою статті 32 та абзацом восьмим частини третьої статті 35 цього Закону.

З огляду на те, що рішення про намір укласти договір опубліковане позивачем 12.08.2016, тому останнім днем укладення договору про закупівлю, враховуючи приписи ст.32 Закону України Про публічні закупівлі, є 01.09.2016.

Судом в судовому засіданні 11.04.2017 були оглянуті 3 примірника договору поставки №20/05/93 від 23.08.2016: електронний примірник,

роздрукований з сайту prozorro.gov.ua, та примірники, надані позивачем та відповідачем, та встановлено, що на примірнику договору, наданого відповідачем, вказана дата його підписання відповідачем 07.09.2016, на інших примірниках вказана дата його підписання 30.08.2016. На електронному примірнику маються відмінності в розташуванні підписів представників сторін та скріплення печатками.

Листом від 01.09.2016 позивач направив відповідачеві 2 екземпляри договору поставки від 23.08.2016 для підписання та повернення одного екземпляру адресату.

У письмових поясненнях позивач зазначив, що після погодження проекту договору поставки від 23.08.2016 підрозділами - узгоджувачами та підписання його генеральним директором відокремленого підрозділу Атоменергомаш, сканована копія договору була направлена для його підписання переможцю торгів відповідачу електронною поштою 30.08.2016 і в той же день сканована копія договору поставки від 23.08.2016, підписана відповідачем, була направлена на електронну адресу позивача та надана до групи супроводу процедур закупівель для опублікування на сайті prozorro.gov.ua.

Вказані обставини пояснюють виявлені відмінності в електронному примірнику та примірнику, наданому позивачем, та підтверджують факт підписання договору поставки від 23.08.2016 відповідачем саме 30.08.2016.

Крім того, листами від 13.09.2016, від 27.09.2016, від 11.10.2016 відповідач визнавав факт укладення договору поставки.

Використовуючи чинне законодавство надайте пропозиції по вирішенню даного спору.

Тема 8. Вплив ІТ на сімейні та спадкові відносини

Питання до теми:

1. Поняття сімейних правовідносин в ІТ-сфері.
2. Особливості укладання шлюбу в ІТ-сфері.
3. Поняття права спільної сумісної власності подружжя на ІТ-об'єкти.
4. Шлюбний договір і ІТ.
5. Відповідальність батьків і ІТ.
6. Порядок видачі документів про державну реєстрацію актів цивільного стану в сфері ІТ.
7. Усиновлення та інформаційні ресурси.
8. Загальні засади спадкування.
9. Спадкування окремих об'єктів ІТ.

10. IT і заповіт.
11. Електронні реєстри і спадкування.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ:

При визначенні місця сімейного законодавства в сфері IT у системі права необхідно насамперед враховувати особливості традиції приватного права в Україні, які полягають у співіснуванні і одночасному впливі в Україні Західної і Східної традицій приватного права. Слід враховувати, що у сучасному суспільстві як України, так і країн ЄС виникає багато актуальних питань в економічних, моральних, етичних, соціальних та культурних аспектах щодо визначення сімейних правовідносин та їх правового регулювання. Ці питання виникають з урахуванням того, що у життя жінок та чоловіків втруtilись IT-технології, зокрема Інтернет, з його соціальними мережами, сайтами знайомств, електронною реєстрацією тощо. У зв'язку з чим сучасне сімейне право відчуває значний вплив інтеграції держав та IT-права на сімейні правовідносини.

У процесі вивчення даної теми слід звернути увагу, насамперед на питання про вплив IT сфери на правове регулювання сімейних правовідносин, у зв'язку з чим доцільно зазначити, яких саме питань це стосується.

Говорячи про особливості укладання шлюбу в IT-сфері слід зазначити, що аспекти розвитку IT сфери, інтеграції українського законодавства до міжнародно-правових актів сімейного права країн ЄС, СК України передбачає можливість подання відповідної заяви про укладення шлюбу не лише за особистою присутністю, а й через представників за умов засвідчення такої заяви нотаріально, при наявності нотаріально посвідченої довіреності.

Визначаючи поняття спільної сумісної власності подружжя на IT-об'єкти слід враховувати те, що розвиток суспільства та IT-технологій збільшує роль власності в усьому світі і особливо в Україні, враховуючи курс нашої країни на європейську інтеграцію і розвиток вільного ринку, зокрема в IT-сфері.

Зміст правового режиму спільної власності подружжя є багатогранним і складним, адже ним можуть охоплюватися різноманітні сфери майнових відносин між подружжям. Важливо враховувати, що під правовим режимом спільної власності подружжя не лише правовий режим спільного майна, а й роздільного, не лише належного подружжю на праві спільної чи роздільної власності, а і того, що належить їм за іншими титульними правами, наприклад, за зобов'язальними правовідносинами. У зв'язку з чим здобувачам при дослідженні зазначеного питання слід звернути особливу увагу на дискусійні питання у цій сфері, зокрема: про те, що є IT-об'єктами і чи входять вони до складу спільної власності подружжя; про ідею щодо кваліфікацію віртуальних об'єктів як об'єктів права власності в Україні та інших зарубіжних країнах; про

визначення спільної сумісної власності подружжя на об'єкт інтелектуальної власності тощо. При цьому доцільно визначити, які саме об'єкти можна відносити до ІТ-об'єктів, надати характеристику кожного з них.

Розглядаючи питання про шлюбний договір і ІТ слід звернути увагу на те, що шлюбний договір - домовленість осіб, які вступають у шлюб, визначає їхні майнові права та обов'язки у шлюбі та у разі його розірвання. Водночас слід враховувати, що розвиток ІТ не може не впливати вже на існуючі договірні конструкції, які вже існують в сімейному праві, а відтак потребують їх переосмислення. Стрімкий розвиток ІТ розширює і коло об'єктів цивільних прав, які застосовуються як в цивільному праві, так і в сімейних правовідносинах. Адже до об'єктів цивільних прав можна беззаперечно віднести ІТ-об'єкти, до яких можна віднести: ІТ-активи підприємств, вебсайти, доменні імена, комп'ютерні програми, бази даних, акаунти в Інтернеті, віртуальні речі, віртуальні гроші тощо. Включення зазначених об'єктів не будуть суперечити вимогам чинного законодавства України. У зв'язку з чим доцільно здобувачам розглянути зазначені об'єкти щодо можливості їх включення до шлюбного договору.

Окрему увагу слід приділити сучасним проблемам прав та обов'язків батьків і дітей, а також питанням відповідальності батьків в сфері ІТ, адже з одного боку, батьки зобов'язані вживати всіх необхідних заходів щодо належного виховання дітей та усунення їх від негативного впливу ІТ, що все ж таки має місце, а з іншого боку – розвиток ІТ не завжди дає змогу батькам вживати своєчасних заходів для усунення такої небезпеки навіть при добросовісному виконанні ними своїх батьківських обов'язків. Доцільно підкріплювати свою відповідь прикладами вирішення поставлених питань в інших країнах.

Розглядаючи питання про порядок видачі документів про державну реєстрацію актів цивільного стану в сфері ІТ необхідно враховувати, що акти цивільного стану визначаються у статті 49 ЦК України як події та дії, що нерозривно пов'язані з фізичною особою і започатковують, змінюють, доповнюють або припиняють її можливість бути суб'єктом цивільних прав та обов'язків.

Розглядаючи питання про ІТ та усиновлення слід враховувати положення глави 18 СК України, а також інших нормативно-правових актів щодо порядку обліку та усиновлення дітей, позбавлених батьківського піклування. Крім того, доцільно розглянути особливості ведення Єдиної інформаційно-аналітичної системи «Діти» та захисту інформації Єдиного банку даних.

Наріжним каменем успадкування віртуального майна є договірна сторона цих відносин. Основним документом, який їх підтверджує, є згода користувача

і ліцензіара програмного забезпечення (EULA). Провайдери інтернет послуг часто зловживають своїм становищем, оскільки вони це згоду складають. У цьому документі, як правило, визначається: що після смерті власника акаунта ніхто не може отримати доступ до нього і будь-які права на інформаційний зміст будуть анульовані.

Здобувачам передвищої освіти варто звернути увагу на те що, у світовій практиці вже є окремі випадки, коли особам було відмовлено в праві на доступ до акаунтів померлих. Прикладом служить ситуація, коли дружина не змогла отримати доступ до акаунту померлого чоловіка. Справа пов'язана з китайською телекомунікаційною компанією Tencent і її меседжер QQ. В історії листування померлого зберігалися сімейні фото і певна інформація, яку дружина хотіла отримати. Але, виходячи з правил користування QQ, вхід в запису можна вчинити тільки за допомогою пароля, який пані Ванг не мала, що в значній мірі обмежило її права.

Проблемні питання успадкування висвітлює ситуація, яка склалася ще в 2005 році в родині Елсворт і пошукового сервісу Yahoo. Джастін Елсворт помер під час бойових дій в Іраку. Батько померлого, Джон Елсворт, виявив бажання з пошти сина написати всім друзям і товаришам прощальне повідомлення, але адміністрація Yahoo в цьому йому відмовила. Він звернувся до суду з вимогою отримати контактну інформацію про пошту. Суд постановив, що батьки мають право на доступ до інформації загиблого сина. Зате, Yahoo скопіював всі електронні адреси на електронний носій і передав батькам загиблого, проте доступ до поштової скриньки так і не надав. Що свідчить про наявність спірних питань між спадкуванням віртуальної власності і розголошенням персональної інформації і про уніфікованих підходах до вирішення подібних проблем.

Уваги варта і ситуація, яка склалася на найбільшій азіатській торговій електронній платформі Taobao. Двадцяти чотирьох річна дівчина - власниця магазину померла, а її онлайн магазин завис у віртуальному просторі. З найближчих родичів у неї залишився жених. Адміністрація Taobao взяла на себе відповідальність за розпорядженням її магазином до винесення судом вироку. Однак юридичні фахівці в цьому плані відзначають неоднозначність правового статусу віртуальних об'єктів і на те, що не всі вони можуть успадковуватися. Дана справа викликало великий ажіотаж серед користувачів ресурсу, оскільки від цього ніхто не застрахований.

Крім матеріальної складової успадкування віртуального майна здобувачам слід дослідити і духовну. В цифрову епоху залишаться бажання залишити щось після себе. Чому люди, які живуть в двадцять першому столітті повинні бути обмежені в цьому? Вони також залишають частинку себе в

Інтернеті, якщо сказати по-іншому, вони пишуть історію, просто фіксується вона на цифрових носіях.

Необхідно звернути увагу на питання чому культурна спадщина має зникати безслідно, якщо з життя йде користувач? Можливо, він хотів своїми досягненнями, думками і переживаннями поділитися з нащадками, але тому, що це питання поки що не стоїть, у нього не було можливості правильно розпорядитися своїми віртуальними благами.

Також в рамках вивчення цієї теми необхідно встановити, чи можливо спадкування сучасних крипто-валют, зокрема біткоїни, які на сьогодні визнані новим потенційно вигідним класом активів. А значить його можна передати у спадок після смерті власника. Однак на відміну від звичних активів, таких як банківський рахунок, нерухомість або частки компанії, біткоїни дуже легко втратити. Як зробити так, щоб біткоїни безпечно перейшов в руки спадкоємця? Чи можливо заповісти персональний ключ для генерації персонального цифрового підпису за для отримання біткоїнів?

Завдання або кейси для поточного контролю знань і вмінь здобувачів передвищої освіти

Задача 1.

Подружжя Макаренко після 5 років перебування у шлюбі вирішили скласти шлюбний договір відповідно до порядку, передбаченому чинним СК України. Чоловік працював програмістом в ІТ-компанії, а дружина займалася господарством та періодично займалася виготовленням речей в стилі хейдмейк. До переліку майна, що буде перебувати у спільній сумісній власності подружжя, окрім квартири, площею 70 кв. м та автомобіля «Toyota Corolla», 2012 року випуску, дружина запропонувала включити наступне: вебсайт; 3 домені імені; акаунти; віртуальні гроші; комп'ютерні програми, які розробив і розробить в майбутньому чоловік; ІТ-активи підприємця (чоловіка).

В свою чергу чоловік запропонував включити до шлюбного договору положення про те, що дружина перед тим, як розміщувати результати своєї творчої діяльності (вироби хейдмейку) на відповідних сайтах в Інтернеті, буде попередньо узгоджувати з ним перелік речей, які вона буде виготовлювати та продавати, а також вважати його співавтором. Крім того, пропонував закріпити в шлюбному договорі, що доходи від творчої діяльності дружини будуть розподілятися між ними із розрахунку 60% чоловіку, 40%-дружині. Окремим пунктом чоловік наполягав включити положення про те, що іншими видами діяльності дружина протягом перебування у шлюбі займатися не буде.

Проаналізуйте ситуацію. Чи всі об'єкти та умови, які запропоновані подружжям, можуть бути включені до шлюбного договору?

Задача 2.

Після 15 років спільного життя подружжя Іванови вирішили розлучитися. Їх спільний син Максим віком 13 років, відносився до даної ситуації вкрай негативно і не хотів розлучення батьків. Через постійні сварки між батьками, син постійно знаходився у пригніченому стані, став погано вчитися та пропускати заняття у школі. Не бажаючи спілкуватися з батьками, яких вважав винними у даній ситуації, він все більше уваги став приділяти пошуку цікавих сайтів в мережі Інтернет. Випадково потрапивши на сайт «Синій кіт», Максим зацікавився інформацією викладеною на зазначеному сайті, почав постійно заходити на цей сайт та виконувати певні завдання. Одного дня Максим вчинив самогубство.

Проаналізуйте ситуацію. Хто і яку відповідальність може нести в даному випадку? Обґрунтуйте свою думку.

Задача 3.

Подружжя Смірнови після 7 років подружнього життя вирішили всиновити дитину, проте не хотіли, щоб хто-небудь із родичів чи знайомих про це знали. У квітні 2016 року їхня заява про усиновлення була внесена до Єдиної інформаційно-аналітичної системи «Діти». Однак через три місяці після цього в Інтернеті з'явилася інформація про бажання подружжя всиновити дитину, а також безпосередньо відомості про вказаних осіб.

Подружжя Смірнови звернулися за порадою до адвоката.

Що має порадити адвокат подружжю? Обґрунтуйте свою думку.

Завдання 1.

Випишіть приклади актів сімейного законодавства в сфері ІТ і розташуйте їх за юридичною силою.

Завдання 2.

Назвіть особливості реалізації неповнолітніми батьками своїх батьківських прав та обов'язків в сфері ІТ, посилаючись на норми чинного законодавства України.

Завдання 3.

Складіть перелік ІТ-об'єктів, що відносяться до права спільної сумісної власності подружжя.

Завдання 4.

Визначте нормативно-правові акти, що регулюють порядок здійснення централізованого обліку дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, котрі можуть бути усиновлені, передані під опіку, піклування чи на виховання в сім'ї громадян.

Завдання 5.

Надайте визначення таких категорій, як «вебпортал», «користувач вебпорталу», «електронна послуга», «особистий кабінет - розділ вебпорталу» та «технічний адміністратор вебпорталу» при здійсненні видачі документів про державну реєстрацію актів цивільного стану в сфері ІТ.

6. САМОСТІЙНА РОБОТА ЗДОБУВАЧІВ

Тема 1. Інформаційне суспільство, інформаційні технології та право

1. Соціальне управління, правове регулювання та правовідносини в інформаційному суспільстві.
2. Інтерактивне громадянське суспільство.
3. Соціальні мережі.
4. ІТ та волонтерський рух.
5. ІТ-сфера, ІТ-відносини та їхнє впорядкування.
6. Юридичне забезпечення прав та регулювання «ІТ-сфери».
7. «ІТ-право» як феномен правового регулювання.
8. Структура «ІТ-права».

Тема 2. Проблеми забезпечення інформаційної безпеки в інформаційному суспільстві. Правові наслідки порушень у сфері ІТ

1. Інформація та інформаційна безпека як кореляти.
2. Загрози інформаційній безпеці.
3. Засоби асекурації інформаційної безпеки.
4. Колізії реалізації права на інформацію та заходів по асекурації інформаційної безпеки.
5. Завдання та функції кіберполіції.
6. Технічні засоби кіберзахисту.

Тема 3. Джерела правового регулювання в ІТ-сфері та їх застосування. ІТ-альтернативи правовому регулюванню. Блокчейн. смарт-

контракти.

1. Концептсамодостатності ІТ-сфери та його чинники.
2. Технології Блокчейн (Blockchain).
3. Поняття криптовалют.
4. Смарт-контракти (smartcontracts).
5. Загальна характеристика джерел ІТ-права.
6. Законодавство у сфері ІТ.
7. Прогалини правового регулювання в ІТ-сфері.
8. Подолання прогалин у регулюванні ІТ-відносин.

Тема 4. ІТ і правосуб'єктність

1. Правосуб'єктність учасників ІТ-відносин.
2. Суб'єкти ІТ-відносин.
3. Віртуальні організації.
4. Стартап (startup company).
5. ІТ та реєстрація юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань.
6. Біометричний паспорт як засіб ідентифікації фізичної особи.

Тема 5. Специфічні об'єкти прав у ІТ-сфері. Об'єкти віртуальної власності

1. Склад ІТ-активів підприємства.
2. Відмінності домену та доменного імені.
3. Відмінності доменного імені та торгівельної марки.
4. Поняття та елементи вебсайту.
5. Поняття та елементи Інтернету речей.
6. Зображення людини як нематеріальне благо.
7. Охорона зображення у ІТ сфері.
8. Поняття «персональні дані».
9. Концепція «комп'ютерної симуляції» як методологічна основа виникнення «віртуальної власності».
10. Інтелектуальна власність, як власність віртуальна.
11. Право власності на реальні та віртуальні об'єкти ІТ-сфери.
12. Права віртуальної власності на ІТ- об'єкти творчості.
13. Права віртуальної власності на об'єкти творчості та Інтернет.

Тема 6. Проблеми соціальних мереж в інформаційному суспільстві

1. Соціальні мережі в інформаційній сфері.
2. Правове регулювання відносин користування соціальними мережами в розрізі забезпечення інформаційної безпеки.
3. Забезпечення безпеки персональних даних, приватної інформації та зображень в соціальних мережах.
4. Реклама в соціальних мережах та інформаційна безпека.

Тема 7. Електронна комерція. Електронні закупівлі (тендери)

1. Поняття електронної торгівлі.
2. Ідентифікація учасників електронної комерції.
3. Порядок укладення договорів в електронній формі.
4. Доступ до персональних даних покупців, замовників.
5. Розрахунки у сфері електронної комерції.

Тема 8. Вплив ІТ на сімейні та спадкові відносини

1. Поняття сімейних правовідносин в ІТ сфері.
2. Особливості укладання шлюбу в ІТ сфері.
3. Поняття права спільної сумісної власності подружжя на ІТ-об'єкти.
4. Шлюбний договір і ІТ.
5. Відповідальність батьків і ІТ.
6. Порядок видачі документів про державну реєстрацію актів цивільного стану в сфері ІТ.
7. Усиновлення та інформаційні ресурси.
8. Загальні засади спадкування.
9. Спадкування окремих об'єктів ІТ.
10. ІТ і заповіт.
11. Електронні реєстри і спадкування.

ЗАВДАННЯ

Тести:

Інформаційне суспільство – концепція постіндустріального суспільства; фаза нового еволюційного розвитку, в якій головними продуктами виробництва є ...

- А) знання і технічні пристрої
- Б) енергетичні ресурси
- В) інформація і знання

Ключовими словами концепту «інформаційне суспільство» є:

- А) «інформація» та «технічний прогрес»
- Б) «технічний прогрес»
- В) «інформація» та «суспільство»

Який підхід до розуміння інформації закріплений на законодавчому рівні України?

- А) інформація – будь - які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді
- Б) інформація - це сукупність відомостей про матеріальний і духовний світ, про закономірності й тенденції його розвитку, які можна відтворювати шляхом передачі усним, письмовим або електронним способом
- В) інформація - це сукупність відомостей (даних), які сприймають із навколишнього середовища (вхідна інформація), видають у навколишнє середовище (вихідна інформація) або зберігають всередині певної системи

Стан захищеності інформаційного середовища життя від впливу загроз, що забезпечує його формування, використання, розвиток в інтересах громадян, суспільства, держави називається:

- А) інформаційна безпека
- Б) інформаційна захищеність
- В) інформаційне право
- Г) інформаційна можливість

Які напрямки в державі визначають діяльність по юридичному забезпеченню інформаційної безпеки?

- А) інформаційно-пропагандистське (виховне), методологічне та доктринальне забезпечення
- Б) правосвідомість суспільства (населення)

В) світоглядне забезпечення підґрунтя, яке охоплює й правоментальність суспільства

Який з методів є ознакою інформаційного законодавства?

- А) філософський метод
- Б) метод індукції
- В) метод правового регулювання

У широкому сенсі ІТ- право розуміємо як :

- А) регулятивні норми (переважно цивільно-правові), що забезпечують функціонування ІТ-відносин
- Б) сукупність усіх норм і правил, що регулюють діяльність по використанню інформаційних технологій та інформаційної правомірної активності в Інтернеті
- В) немає правильної відповіді

Структура «ІТ-права» у широкому сенсі виглядає як відносно інтегрована система багаторівневого порядку, що містить ...

- А) публічно - правові елементи
- Б) приватноправові та публічно-правові елементи
- В) приватноправові елементи

Які ІТ- відносини виникають у сфері цивільно-правового регулювання?

- А) договір дарування
- Б) ІТ-договори з надання послуг програмного забезпечення або його розробок, правовий захист web-сторінок і контенту
- В) договір поставки

На чію думку, хоча інформаційне поле, не є унікальною особливістю лише біологічних організмів, а існує взагалі у Всесвіті, як такому, однак при сучасному рівні знань вплив на це поле з метою його впорядкування реально можливе лише у частині його біологічно (людського) субстрату?

- А) Генрі Дейла
- Б) Ніла Берджеса
- В) Кріфа Коха

До сфери дії, власне, «ІТ-права» доцільно відносити лише:

- А) довгострокові та короткострокові відносини
- Б) регулятивні відносини

В) конкретні правовідносини

Джерела міжнародно-правового інформаційного права визначають, зокрема:

А) стандарти прав і свобод людини і громадянина у сфері інформації та окремі аспекти реалізації цих прав

Б) національне регулювання питань зв'язку й телекомунікацій

В) міжнародну співпрацю щодо інформатизації та розбудови інформаційного суспільства

Що не є джерелом ІТ-права

А) звичай

Б) доктрина

В) усталена судова практика

Правило поведінки, яке не встановлене актами цивільного законодавства, але є усталеним у певній сфері цивільних відносин

А) звичай

Б) доктрина

В) усталена судова практика

Яке із основоположних джерел інформаційного права України закріплює низку прав і свобод людини та громадянина, що визначають її правовий статус в інформаційному середовищі, у тому числі у сфері використання інформаційних технологій?

А) Цивільний кодекс України

Б) Конституція України

В) закон України «Про інформацію»

До підзаконних нормативно-правових актів у сфері регулювання інформаційної безпеки належать:

А) закон «Про електронну комерцію»

Б) указ Президента України від 01.05.2014 р. «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 28 квітня 2014 року «Про заходи щодо вдосконалення формування та реалізації державної політики у сфері інформаційної безпеки України»

В) Конвенція про інформаційне та правове співробітництво, стосовно "Інформаційних суспільних послуг"

Які принципи щодо обміну інформацією в Інтернеті закріплює Декларація про свободу комунікацій в Інтернеті?

- А) наявність попереднього державного контролю
- Б) ліквідація бар'єрів для участі індивідів в інформаційному співтоваристві
- В) повна відповідальність постачальників послуг за зміст інформації

Умовами субсидіарного застосування норм цивільного законодавства до відносин у сфері інформаційної безпеки є:

- А) урегульованість відносин у сфері інформаційної безпеки спеціальними нормами
- Б) наявність норми, яка регулює відносин у сфері інформаційної безпеки у цивільному законодавстві.
- В) наявність прямої заборони на субсидіарне застосування норм законодавства

Видами субсидіарного застосування норм цивільного законодавства до відносин в сфері інформаційної безпеки є:

- А) застосування норм цивільного законодавства до адміністративних відносин у сфері інформаційної безпеки
- Б) застосування норм цивільного законодавства до трудових відносин у сфері інформаційної безпеки
- В) застосування норм цивільного законодавства до господарських відносин в ІТ-сфері

Умовами застосування аналогії цивільного права є:

- А) наявні норми, що регулюють схожі за змістом цивільні відносини
- Б) відносини сторін знаходяться у сфері дії цивільного права, тобто, є цивільними відносинами
- В) вказані цивільні відносини не врегульовані ЦК України, іншими актами цивільного законодавства або договором;

За суб'єктом способи тлумачення правової норми у сфері інформаційної безпеки бувають :

- А) автентичні та легальні
- Б) офіційні та не офіційні
- В) не офіційні

До спеціального законодавства в сфері інформаційної безпеки належить:

А) закон України «Про публічні закупівлі»

Б) закон України «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах», постанова Кабінету міністрів України «Про затвердження Правил забезпечення захисту інформації в інформаційних, телекомунікаційних та інформаційно-телекомунікаційних системах»

В) Конвенція з прав дитини

В якій галузі права закріплені диспозитивні норми, що регулюють діяльність по використанню інформаційних технологій та інформаційної правомірної активності в Інтернеті, які дозволяють особам домовитися щодо правил їх взаємної поведінки шляхом укладення договору і навіть відступу від положень, що встановлені законодавством, але передбачають ще й «резервне» правило поведінки на той випадок, якщо вони не скористаються зазначеним дозволом.

А) кримінального

Б) цивільного

В) адміністративного

Ким був введений термін «соціальна мережа» в 1954 році?

А) Лінусом Торвальдсом

Б) Дж.Барнесом

В) Сідом Мейєром

Яке поняття описує комплекс різних вебтехнологій та мобільних технологій, що дозволяють трансформувати спілкування в інтерактивній розмові та використовується для обміну фотографіями, аудіо- та відеоінформацією, досвідом тощо?

А) «інтернет-мережа»

Б) «онлайн-сервіс»

В) «соціальні медіа»

Популярні вебсайти для обміну вмістом відео:

А) World of Warcraft

Б) YouTube, VBOX7, Flickr

В) Twitter

В яких авторитарних державах поширена практика довгострокового блокування або обмеження доступу до соціальних мереж?

- А) Китай, Іран, Саудівська Аравія, Туркменістан
- Б) Марокко, Туніс, Алжир
- В) Гвінея, Єгипет

Не можуть користуватись Facebook особи, які

- А) не досягли 13 років (або іншого мінімального віку, з якого особа має право користуватись продуктами Facebook у країні реєстрації)
- Б) не досягли 18 років
- В) не досягли 6 років

В яких випадках Facebook може сам змінити ім'я користувача?

- А) безпідставно, бо він є власником
- Б) при наявності скарги стосовно імені користувача та з'ясування інформації, про те, що особа не користується вказаним ім'ям в реальному житті
- В) за заявою користувача

Чи закріплено на нормативному рівні регулювання відносин, які виникають в соціальних мережах?

- А) закріплено
- Б) не закріплено
- В) частково закріплено

Який з міжнародно - правових актів встановлює право особи на захист своїх персональних даних?

- А) Конвенція з прав людини
- Б) Хартії основних прав Європейського Союзу
- В) Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією

В Україні основним нормативно - правовим актом, який регулює відносини, що виникають у зв'язку із захистом персональних даних у соціальній мережі є:

- А) Конституція України
- Б) закон України «Про доступ до публічної інформації»
- В) закон України «Про захист персональних даних»

В яких країнах визначена кримінальна відповідальність за неналежне зберігання та обробку персональної інформації та її знищення не за законом?

- А) в країнах Азії
- Б) в деяких країнах Європи
- В) в США

Який вид відповідальності настає в Україні за порушення норм у сфері захисту персональних даних ?

- А) адміністративна та кримінальна
- Б) кримінальна
- В) адміністративна

Віртуальна власність – це:

А) новий тип товариств, які виникають і функціонують в електронному просторі (перш за все, за допомогою мережі Інтернет) з метою сприяння вирішенню своїх професійних, політичних завдань, задоволення своїх інтересів у мистецтві, дозвілля тощо

Б) право власності на ігрові предмети, віртуальну нерухомість, і все те, що перебуває у віртуальному світі і може бути об'єктом правочинів

В) це сукупність правових норм, які регулюють відносини, пов'язані з володінням, користуванням і розпорядженням власником належним йому майном на свій розсуд і у своїх інтересах, усуненням усіх третіх осіб від протиправного втручання у сферу його володіння цим майном, а також обов'язки власника не порушувати прав та законних інтересів інших осіб

Г) нова технологія безконтактної інформаційної взаємодії, що реалізує за допомогою комплексних мультимедіа-операційних середовищ оманливе відчуття безпосереднього входження і присутності в стереоскопічно представленому «екранному світі» в реальному часі

Віртуальна власність має :

- А) матеріальний характер
- Б) нематеріальний характер
- В) може мати і матеріальний характер і нематеріальний характер

Пропріетарна теорія щодо розуміння права інтелектуальної власності була започаткована:

- А) у Франції
- Б) у Англії
- В) у Німеччині

Винаходом визнається:

- А) нове промислово придатне конструктивне виконання пристрою
- Б) комп'ютерна програма
- В) технологічне вирішення, що відповідає умовам патентоспроможності
- Г) відкриття наукових теорій та математичних методів

Первинним суб'єктом авторського права є:

- А) автор твору
- Б) фізична особа, яка набула прав на твори відповідно до договору або закону
- В) юридична особа, яка набула прав на твори відповідно до договору або закону

Відповідно до ЦК України об'єктами авторського права є твори, а саме:

- А) комп'ютерні програми
- Б) компіляції даних (бази даних), якщо вони за добором або упорядкуванням їх складових частин є результатом інтелектуальної діяльності
- В) нехудожні твори

На скільки груп поділяються авторські права?

- А) на дві групи
- Б) на три групи
- В) на чотири групи
- Г) не поділяються взагалі

Майнові права автора діють:

- А) за життя автора;
- Б) за життя та 70 років після його смерті;
- В) за життя та 50 років після його смерті;
- Г) за життя та 30 років після його смерті.

Право інтелектуальної власності на фонограму чи відеограму виникає :

- А) з моменту її вироблення
- Б) з моменту її прослуховування або перегляду
- В) немає правильної відповіді

Яким американським програмістом здійснено покупку, яку визнано найбільш значимим правочином з віртуальної нерухомості в історії комп'ютерних ігор?

- А) Яковом Файном
- Б) Марком Закербергом
- В) Яном Панасюком

Особливістю віртуальної власності вважають те, що вона є категорією:

- А) індустріального суспільства
- Б) постіндустріального суспільства
- В) доіндустріального суспільства

Майновими правами інтелектуальної власності на комерційну таємницю є:

- А) право на використання комерційної таємниці
- Б) виключне право не дозволяти використання комерційної таємниці
- В) А,Б

Відшкодування шкоди, завданої порушеннями інформаційної безпеки регламентує:

- А) кримінально-правова відповідальність
- Б) адміністративно-правова відповідальність
- В) цивільно-правова відповідальність

Суб'єктами порушення в ІТ-сфері є:

- А) грабіжники
- Б) пірати, плагіатори, шахраї, які привласнюють чуже майно за допомогою ІТ
- В) розбійники

Інтернет-відносини класифікують на:

- А) на ті, що складаються усередині Інтернету
- Б) на ті, що складаються між Інтернетом
- В) на ті, що складаються поза Інтернетом

Суб'єктами зовнішніх «Інтернет-відносин» є:

- А) користувачі
- Б) провайдери

В) постачальники інформації

Умовами відшкодування майнової шкоди, є:

А) наявність майнової шкоди (це може бути знищення, пошкодження, присвоєння, неправомірне привласнення порушником інформації, програм, пошкодження пристроїв, засобів зв'язку тощо);

Б) неправомірність поведінки порушника (зазвичай, йдеться тільки про протиправні дії – поширення вірусу, привласнення чужого контенту, пошкодження комп'ютерної техніки тощо.

В) відповідь А,Б не є правильними

Яким нормативно-правовим актом передбачається альтернативне право потерпілого замість відшкодування збитків вимагати виплати разової компенсації?

А) законом України «Про інформацію»

Б) Цивільно-процесуальним кодексом України

В) законом України «Про авторське право і суміжні права»

Моральна шкода відшкодовується:

А) багаторазово

Б) два рази

В) одноразово, якщо інше не встановлено договором або законом

Розмір моральної шкоди встановлюється:

А) законодавством

Б) судом

В) вирішується між винною особою і потерпілим

Моральна шкода може проявлятися в душевних стражданнях ...

А) яких фізична особа зазнала у зв'язку з протиправною поведінкою щодо неї самої, членів її сім'ї чи близьких родичів

Б) яких фізична особа зазнала у зв'язку із знищенням чи пошкодженням її майна

В) яких фізична особа зазнала у зв'язку з каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я своїх родичів

Хто відшкодовує моральну шкоду якщо особа, яка завдала моральну шкоду, та особа, яка несе за неї відповідальність можуть не збігатися?

А) держава

Б) як особа, що її завдала, так і особа, вказана у законі

В) особа, яка її завдала

Суб'єктами внутрішніх Інтернет-відносин виступають:

А) замовники (власники) Інтернет-продукції та виконавці (розробники програм, фахівці, особи, які надають свої матеріали, твори тощо для використання, та ін.)

Б) користувачі

В) провайдери

Вина порушників може бути :

А) навмисною

Б) грубою необережністю

В) грубою необережністю, навмисною

Завдання. Здійснити пошук в мережі Інтернет відомостей щодо джерел інформаційного права. Результати пошуку обробити аналітично.

Завдання. Дайте визначення поняттям: «тлумачення права», «юридична прогалина», «аналогія права», «аналогія закону».

Завдання. Намалюйте схему, зобразивши поділ права власності на реальні та віртуальні об'єкти ІТ-сфери, зазначте, які об'єкти відносяться до цих груп.

7. ЛІТЕРАТУРА

Нормативно-правові акти:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-вр>
2. Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів від 24.07.1979 р. URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_051
3. Європейська конвенція про транскордонне телебачення від 9.09.1998 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_444
4. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод і протоколи до неї : (зб. законодав. і нормат. актів) / упоряд. Ю.В. Паливода. К., 2014. 120 с.
5. Конвенція про кіберзлочинність від 23.11.2001 р. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_575
6. Конвенція про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах від 22.01.1993 р. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/997_009
7. Про правовий захист баз даних: Директива 96/9/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 11.03.1996 р. URL: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/994_241
8. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [від 16.09.2014](#) р. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/984_011
9. Угода про торговельні аспекти права інтелектуальної власності. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/981_018
10. Бюджетний кодекс України: Закон України від 8.07.2010 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>
11. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
12. Господарський процесуальний кодекс України: Закон України від 6.11.1991 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12>
13. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 6.07.2005 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>
14. Кодекс законів про працю України: Закон України від 10.12.1971 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08>
15. Кримінальний кодекс України: Закон України від 5.04.2001 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
16. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>
17. Податковий кодекс України: Закон України від 2.12.2010 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
18. Сімейний кодекс України: Закон України від 10.01.2002 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>

19. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
20. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18.03.2004 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>
21. Про авторське право та суміжні права : Закон України від 23.12.1993 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12>
22. Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій : Закон України від 14.09.2006 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/143-16>
23. Про державну підтримку розвитку індустрії програмної продукції : Закон України від 16.10.2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5450-17>
24. Про доступ до публічної інформації : Закон України від 13.01.2011 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17>
25. Про електронні документи та електронний документообіг : Закон України від 22.05.2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15>
26. Про електронну комерцію: Закон України від 3.09.2015 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/675-19>
27. Про захист від недобросовісної конкуренції: Закон України від 7.06.1996р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/236/96-вр>
28. Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах : Закон України від 04.02.1998 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80/94-%D0%B2%D1%80>
29. Про інформацію: Закон України від 2.10.1992 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>
30. Про Концепцію Національної програми інформатизації : Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/75/98-вр>
31. Про науково-технічну інформацію : Закон України від 25.06.1993 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3322-12>
32. Про Національну програму інформатизації: Закон України від 4.02.1998р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/74/98-вр>
33. Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки : Закон України від 9.01.2007 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/537-16>
34. Про охорону прав на винаходи і корисні моделі : Закон України від 15.12.1993 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3687-12>
35. Про охорону прав на знаки для товарів і послуг : Закон України від 15.12.1993 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3689-12>
36. Про охорону прав на промислові зразки : Закон України від 15.12.1993 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3688-12>
37. Про охорону прав на топографії інтегральних мікросхем : Закон України від 5.11.1997 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/621/97-%D0%B2%D1%80>
38. Про електронні комунікації: Закон України від 16 грудня 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1089-20/stru#Stru>

39. Питання Міністерства цифрової трансформації: Постанова від 18.09.2019 р. № 856. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/856-2019-п>
40. Щодо веб-сайту як об'єкта авторського права: Лист Державного Департаменту інтелектуальної власності від 22.01.2007 р. № 16-14/231. URL: <http://www.owk.com.ua/list-ministerstva-osviti-i-nauki-ukrajini-shchodo-veb-sajtu-yak-ob-ekta-avtorskogo-prava.html>
41. Про державну реєстрацію авторського права і договорів, які стосуються права автора на твір : Постанова Кабінету Міністрів України від 27.12.2001 р. № 1756. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1756-2001-%D0%BF>
42. Про затвердження Концепції легалізації програмного забезпечення та боротьби з нелегальним його використанням : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 15.05.2002 р. № 247-р. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/247-2002-п>
43. Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку : Наказ Міністерства фінансів України від 18.10.1999 р. № 242. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00>
44. Про затвердження Порядку використання комп'ютерних програм в органах виконавчої влади: Постанова Кабінету Міністрів України від 10.09.2003 р. № 1433. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1433-2003-п>
45. Про затвердження Порядку інформаційного наповнення та технічного забезпечення Єдиного веб-порталу органів виконавчої влади та Порядку функціонування веб-сайтів органів виконавчої влади : Наказ Державного комітету зв'язку та інформатизації України від 25.11.2002 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1021-02>
46. Про затвердження Порядку легалізації комп'ютерних програм в органах виконавчої влади : Постанова Кабінету Міністрів України від 4.03.2004 р. № 253. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/253-2004-п>
47. Про затвердження Правил надання та отримання телекомунікаційних послуг : Постанова Кабінету Міністрів України від 11.04.2012 р. № 295. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/295-2012-п>
48. Про затвердження Правил складання і подання заявки на видачу свідоцтва України на знак для товарів і послуг : Наказ Держпатенту України від 28.07.1995 р. № 116. URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0276-95>
49. Про Положення про порядок здійснення криптографічного захисту інформації в Україні : Указ Президента України від 22.05.1998 р. №505/98. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/505/98>
50. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 28.04.2014 року «Про заходи щодо вдосконалення формування та реалізації державної політики у сфері інформаційної безпеки України» : Указ Президента України від 1.05.2014 р. № 449/2014. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/449/2014>
51. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 29 грудня 2016 року «Про Доктрину інформаційної безпеки України» : Указ

Президента України від 25.02.2017 р. № 47/2017. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/47/2017>

52. Рекомендації для Інтернет-провайдерів, контент-провайдерів та користувачів файлообмінних мереж та інших веб-сервісів щодо правомірного використання об'єктів авторського права і суміжних прав у мережі Інтернет. URL: <http://sips.gov.ua/ua/ip.html>

53. Щодо веб-сайту як об'єкта авторського права : Лист Державного Департаменту інтелектуальної власності від 22.01.2007 р. № 16-14/231. URL:<http://www.owk.com.ua/list-ministerstva-osviti-i-nauki-ukrajini-shchodo-veb-sajtu-yak-ob-ekta-avtorskogo-prava.html>

Спеціальна література:

59. «П'ятірка» для ІТ-шників. URL: https://protocol.ua/ua/p_yatirka_dlya_it_shnikov/

60. Kharytonov E. Information Security and Means of Its Legal Support. Amazonia Investiga, 8(19), 255-265. (in co-authorship with Kharytonova, O., Kharytonova, T., Kolodin, D., & Tolmachevska, Y.)

61. Kharytonov, E., Kharytonova, O., Bignyak, O. Property rights in the information age. 2020. Espacois, 41(10). P. 7-16.

62. Kharytonov, E., Kostruba, A., & Davydova, I. (2022). Sistema monetario digital y relaciones sociales: realidades jurídicas y perspectivas del mecanismo de implementación. Revista De La Universidad Del Zulia, 13(38), 3-7.

63. Nekit K. (2020). Fiduciary management of a social media account. Trusts & Trustees. Volume 26. Issue 4. P. 295–302

64. Nekit K. Social media account as an object of virtual property // Masaryk University Journal of Law and Technology. 2020 №14(2). P. 201-226.

65. Nekit K. Ulianova G. Kolodin D. Website as an object of legal protection by Ukrainian legislation // Amazonia investiga. – 2019. - Vol.8. - № 21. – P. 222-230.

66. Nekit K., Kolodin D., Fedorov V. Personal data protection and liability for damage in the field of the Internet of Things // Juridical Tribune. – 2020. – Vol. 10, Issue 1. – P. 80-93

67. Nekit K., Tokareva V., Zubar V. (2020). Artificial intelligence as a potential subject of property and intellectual property relations. Ius Humani. Law Journal, 9 (1), 231-250.

68. Safonchyk O., Hlyniana K., Khashmatulla B. Notion and Types of Information Offenses in Social Networks. Engineering & Management, Vol. 83: March/April 2020, Page No. 6880-6887.

69. Kizlova Olena, Oksana Safonchyk, Kateryna Hlyniana, Svetlana Mazurenko. Civil legal relations in the context of adaptation of civil legislation to the legislations of the EU countries in the digital age. International journal of computer science and network security. Volume 21. Issue 12. P. 521-525.

70. Oksana Safonchyk, Kateryna Hlyniana, Svetlana Mazurenko. Information Security in the Field of E-Commerce, E-Procurement (Tendering) //

International Journal of Recent Technology and Engineering, Volume-8 Issue-5, January 2020. P. 814-819.

71. Oksana Safonchyk, Kateryna Hlyniana, Svetlana Mazurenko. Concepts and Basic Features of Smart Contracts // Engineering & Management. May-June 2020. P. 8589-8594.

72. Айзексон Волтер. Інноватори. Як група хакерів, геніїв та гиків здійснила цифрову революцію; пер.з англ. Дмитра Гломозди. К.: Наш формат, 2017. 488 с.

73. Актуальні проблеми цивілістики у цифрову добу : моногр. ; За ред. Є.О. Харитоновна, О.І. Харитоновної. О., 2018. 248 с.

74. Актуальні проблеми цивілістики у цифрову добу: он-лайнні соціальні мережі: моногр. ; За ред.. Є.О. Харитоновна, О.І. Харитоновної. О., 2018. 176 с.

75. Андреев Д. Засоби масової інформації як механізм інтелектуальної комунікації в процесі розвитку інформаційного суспільства. Теорія і практика інтелектуальної власності. 2015. № 5. С. 53-58.

76. Арсірій Р.О. Перспективи впровадження інформаційно-комп'ютерних технологій в судах. Актуальні проблеми держави і права. 2012. Вип. 68. С. 479-484.

77. Барабаш О.О. Загальна характеристика інтернет-правовідносин. ІТ-право: проблеми і перспективи розвитку в Україні: збірник матеріалів науково-практичної конференції. Л., 2016. С. 23-28.

78. Баранов О.А. «Інтернет речей» як правовий термін. Юридична Україна. 2016. № 5-6. С. 96–103.

79. Баранов О.А. Інтернет речей і штучний інтелект: витoki проблеми правового регулювання. ІТ-право: проблеми та перспективи розвитку в Україні: збірник матеріалів II-ї Міжнародної науково-практичної конф. (Львів, 17 листопада 2017 р.). Л., 2017. С. 18-42.

80. Баранов О.А. Інтернет речей (IoT) і блокчейн. Інформація і право. 2018. № 1. С. 59-71.

81. Бачинський Т. Основи ІТ-права: посібн. Л., 2016. 136 с.

82. Бельський Ю. Щодо визначення поняття кіберзлочину. Юридичний вісник. 2014. № 6. С. 414–418.

83. Бем М.В., Городиський І.М., Саттон Г., Родіоненко О.М. Захист персональних даних: Правове регулювання та практичні аспекти: науково-практичний посібник. К., 2015. 220 с.

84. Ватковська М.Г. Електронне урядування як концепція державного управління. Людина, суспільство, політика: актуальні виклики сучасності: матер. міжнародної науково-практичної конф. (м. Одеса, 22-23 травня 2014 р.). О., 2014. С. 191-193.

85. Війна з кіберджихадом. Український тиждень. 2017. № 24. С.24-26.

86. Власенко Ф.П. Віртуальна реальність як простір соціалізації індивіда. Гуманітарний вісник ЗДІА. 2013. № 56. С. 208-217.

87. Гладь Ю. О. Правові аспекти відшкодування операторам мобільного зв'язку шкоди завданої рефайлінгом. Україна в умовах

реформування правової системи : сучасні реалії та міжнародний досвід: матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Тернопіль, 21-22 квіт. 2017р.). Тернопіль : Економічна думка, 2017. С. 341-344.

88. Горкуша М. Встановлення довіри до електронного підпису в Україні. URL:<https://ilaw.net.ua/vstanovlennya-doviry-do-elektronnoho-pidpysu-v-ukrajini/>

89. Горкуша М. Правові засади регулювання ідентифікаторів в Україні. URL: <https://ilaw.net.ua/pravovi-zasady-rehulyuvannya-identyfikativ-v-ukrajini>

90. Горобець О. Криптографія – свобода или препятствия. URL: <https://ilaw.net.ua/kryptohrafiya-svoboda-uly-prepyatstviya/>

91. Гришко Ю. В. Впровадження проекту «Електроний суд» в системі судочинства. Економіко-правовий розвиток сучасної України: матер. III Всеукр. наук. конф. студ., аспір. та молодих вчених (22-23 листопада 2013 р., м. Одеса). О., 2013. С. 431-433.

92. Грігор'янц Г.І. Піратство як порушення авторських і суміжних прав в мережі Інтернет : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. О., 2016. 195 с.

93. Гузь Д. Спадкування віртуального майна. URL: <https://ilaw.net.ua/spadkuvannya-virtualnoho-majna/>

94. Давидова І.В. Вплив правосвідомості на вчинення правочинів в інформаційному суспільстві. Національні правові системи в умовах глобалізації (пам'яті професора О.Г. Мурашина): матер. круглого столу (м. Київ, 21 березня 2019 р.). К., 2019. С. 27-30.

95. Давидова І.В. Правочини та їх недійсність в інформаційному суспільстві: теорія і практика : моногр. О., 2018. 368 с.

96. Дмитрів Л. Якість текстового контенту сайту з погляду редактора. Вісник Книжкової палати. 2014. № 9. С. 1-3.

97. Дроб'язко В.С. Адміністративна та кримінальна відповідальність в Україні за контрафакцію і піратство у сфері авторського права й суміжних прав. Теорія і практика інтелектуальної власності. 2013. № 3. С. 48-54.

98. Е-бандити. Український тиждень. 2017. № 21. С. 28-29.

99. Ерік Шмідт, Джаред Коен. Новий цифровий світ; Переклала з англ. Ганна Лелів. Л., 2015. 361 с.

100. Ємельянов С.Л. Проблема боротьби із комп'ютерною злочинністю в Україні. Правове життя сучасної України: матеріали Міжнар. наук. конф. проф.-викл. та аспірант. складу (м. Одеса, 16-17 травня 2013 р.). О., 2013. Т. 1. С. 730-732.

101. Єрмоленко В.А. Криміналістична характеристика та класифікація найбільш типових способів вчинення порушень авторського права і суміжних прав. Держава та регіони. 2011. № 3. С. 123-129.

102. Жуванов Д., Стогній Є. Проблема доменних імен в Україні. URL: http://www.romanenko.biz/ua/library/article_domains_in_ua.html

103. Жуков Є.В. Інформаційне суспільство як новий етап цивілізаційного розвитку: політико-правовий аспект. Актуальні проблеми політики. 2011. Вип. 42. С. 175-182.

104. Завальнюк С.В. Аналогія права за цивільним законодавством України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. О., 2015. 220 с.
105. Зеров К.О. Веб-сайт як не поіменований об'єкт авторського права. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. 2013. № 6-3. Т 2. С. 28-30.
106. Ізбаш О.О. Підстави виникнення організаційних цивільних правовідносин у сфері права інтелектуальної власності. Актуальні проблеми держави і права. 2012. Вип. 66. С. 253-259.
107. Інформаційні технології як фактор суспільних перетворень в Україні; за заг. ред. Д.В. Дубова. К., 2011. 96 с.
108. ІТ право; за заг. ред. проф. О.С. Яворської. Л., 2017. 470 с.
109. ІТ-право та інформаційна безпека : моногр. ; за ред. О.І. Харитонової, Є.О. Харитонова. О., 2017. 176 с.
110. ІТ-право: проблеми і перспективи розвитку в Україні: зб. матер. науково-практ. конф. Л., 2016. 396 с.
111. ІТ-право: проблеми та перспективи розвитку в Україні: зб. матер. II-ї Міжнародної науково-практичної конференції (Львів, 17 листопада 2017 р.). Л., 2017. 318 с
112. ІТ-право: сутність та поняття: моногр.; за ред. О.І. Харитонової, Є.О. Харитонова. О., 2017. 316 с.
113. ІТ-право: теорія та практика : навч. посібн. 2е вид. ; за заг. ред. Є.О. Харитонова, О.І. Харитонової. О., 2019. 472 с.
114. Казанський Д. Невіртуальний ефект. Український тиждень. 2017. № 23. С. 8-9.
115. Кайку М. Фізика майбутнього; пер. з англ. А. Кам'янець. Л., 2013. 432 с.
116. Карпенко О.І. Характеристика зобов'язання з надання інтернет-послуг. Правове життя сучасної України: матер. Міжнар. наук. конф. проф.-викл. та аспірант. складу (м. Одеса, 16-17 травня 2013 р.). О., 2013. Т. 2. С. 630-632.
117. Кипа О.О. Правопорушення в мережі Інтернет. Часопис Київського університету права. 2010. № 4. С. 346-350.
118. Кирилюк А.В. Веб-сайт як об'єкт авторського права. Правові та інституційні механізми забезпечення розвитку держави та права в умовах євроінтеграції: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (20 травня 2016 р., м. Одеса) : у 2 т. Т. 2. О., 2016. С. 567-569.
119. Кирилюк А.В. Об'єкти інформаційних правовідносин у системі авторського права. Цивільне судочинство у світлі судової реформи в Україні: матеріали круглого столу (м. Одеса, 16 трав. 2015 р.). О., 2015. С. 28-31.
120. Кісіль О. Власники і користувачі домену, доменного імені, веб-сайту в інтернет-відносинах та у судовій практиці. URL: http://protokol.com.ua/ru/vlasniki_i_koristuvachi_domenu_domennogo_imeni_veb_saytu_v_internet_vidnosinakh_ta_u_sudoviy_praktitsi/
121. Клім С.І. Аналогія закону у цивільному праві України: дис. канд. юрид. наук: 12.00.03. О., 2012. 221 с.

122. Колесніков М.А. Узагальнення застосування судами законодавства у справах про адміністративні правопорушення у сфері інтелектуальної власності. URL: <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=3249>
123. Колесніченко В.В. Поняття «суб'єкт адміністративно-правового захисту інтелектуальної власності» та класифікація суб'єктів. Актуальні проблеми держави і права. 2012. Вип. 68. С. 459-465.
124. Кормич Б.А. Інформаційне право: підручн. Х., 2011. 334 с.
125. Кормич Б.А. Правові важелі протидії інформаційним загрозам: міжнародний і вітчизняний досвід. Актуальні проблеми політики. О., 2011. Вип. 42. С. 80-89.
126. Коруц У.З. Юридичні аспекти аутсорсингу ІТ- послуг. Україна в умовах реформування правової системи: сучасні реалії та міжнародний досвід: матеріали ІІ Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Тернопіль, 21-22 квіт. 2017р.). Тернопіль, 2017. С. 344-347.
127. Коршакова О. М. Сучасний стан та перспективи спадкування віртуальної власності в Україні. URL: <http://repository.hneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/16511/1/%D0%A1>
128. Кохановська О.В. Приватно-правове розуміння інформаційних відносин в Україні. Часопис цивілістики. 2017. № 22. С. 128-133.
129. Крапивенко Д. Від ілюзій до війни. Український тиждень. 2017. № 3. С. 19.
130. Крутов В.В., Пилипчук В.Г. Недержавна система безпеки (проблеми становлення і розвитку): моногр.; за заг. ред. В.Г. Пилипчука. Ужгород, 2013. 180 с.
131. Купцова І.І. Імідж-технології в системі політичних технологій. Актуальні проблеми політики. 2013. Вип. 48. С. 225-233.
132. Лабенко Л.В. Інформаційний тероризм: поняття та ознаки. Міжнародні читання присвячені пам'яті професора Імператорського Новоросійського університету П.Є. Казанського: матер. Міжнародної конференції (м. Одеса, 22-23 жовтня 2010 року). О., 2010. С. 195-198.
133. Лапаєв Ю. Віртуальні опричники (Наскільки значущою є російська кіберзагроза для Заходу). Український тиждень. 2017. № 20. С. 36-37.
134. Лапаєв Ю. Привиди львівського метро (Як українські хакери тримають кібернетичний фронт). Український тиждень. 2017. № 3. С. 22-24.
135. Литвинов Є.П. Правовідносини в Інтернет-праві. Часопис Київського університету права. 2013. № 3. С.145-149.
136. Лівандовська І.В. Вплив нових інформаційних технологій на становлення інформаційного суспільства. Економіко-правовий розвиток сучасної України: матер. ІІІ Всеукр. наук. конф. студ., аспір. та молодих вчених (22-23 листопада 2013 р., м. Одеса). О., 2013. С. 437-439.
137. Логінова Н.І. Правові основи кібербезпеки в Україні. Правові та інституційні механізми забезпечення розвитку держави та права в умовах євроінтеграції: матер. Міжнар. науково-практ. конф. (20 травня 2016 р., м. Одеса): у 2 т. Т. 1. О., 2016. С. 575-577.

138. Логінова Н.І., Дробожур Р.Р. Правовий захист інформації : навч. посібн. О., 2015. 264 с.
139. Лукас Е. Хакери проти правди. Український тиждень. 2017. № 24. С. 27.
140. Мазіна О.О. Контрафакція як дії, що порушують авторські права: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. О., 2014. 19 с.
141. Мазіна О.О. Поняття інформації як об'єкту цивільних правовідносин. Актуальні проблеми політики. 2009. Вип. 38. С. 446-454.
142. Маштабей В. MadeintheWorld, або Еволюція світової торгівлі. Апостроф. URL: <http://www.icps.com.ua/vmashtabey-made-in-the-world-abo-evolyutsiya-svitovoyi-torhivli/>
143. Мельник В.В. Моделі фінансування стартапів. URL: <https://www.businesslaw.org.ua/modeli-finansuvannya-startapiv/>
144. Мінсоцполітики: Для ІТ аутсорсингу не потрібні дозволи. URL : http://www.mlsp.gov.ua/labour/control/uk/publish/article;jsessionid=0143D49040BF2E78EC46691FAA9453CF.app1?art_id=154399&cat_id=167548
145. Мукомела І. Інформаційне суспільство та його ознаки: теоретико-правовий аспект. Вісник Національної академії правових наук України. 2015. № 2. С. 130-137.
146. Наумова М.Ю. Нові медіа та традиційні ЗМІ: моделі співіснування. Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки. 2011. № 13. С. 86-92.
147. Недбай В.В. Інноваційні медіа-технології в системі політичних комунікацій: автореф. дис. ... д-ра політ. наук. О., 2012. 32 с.
148. Некіт К.Г. Деякі дискусійні аспекти підстав виникнення права приватної власності // Юридичний вісник. – 2020. - № 2. – С. 93-100.
149. Некіт К.Г. Доменне ім'я як об'єкт цивільних прав. Часопис цивілістики. 2017. № 23. С. 40-45.
150. Некіт К.Г. Захист права власності на нематеріальні активи у практиці Європейського суду з прав людини // Правові новели. – 2020. - № 10. – С. 101-108.
151. Некіт К.Г. Користувацька угода (Terms of Service) як підстава виникнення права власності на віртуальне майно // Право та інновації. – 2020. - № 4. – С. 62-68
152. Некіт К.Г. Напрями змін у правовому регулюванні обігу криптоактивів: аналіз зарубіжного досвіду. Економіка і право. 2022. № 1(64). С. 33-44.
153. Некіт К.Г. Переваги та недоліки смарт-контрактів як підстав виникнення права власності // Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». Політологія. Соціологія. Право. – 2020. - №. 3(47). С. 101-105.
154. Некіт К.Г. Персональні дані та індустріальні дані як об'єкти права власності: оцінка можливостей // Часопис цивілістики. - 2020. – №36. – С. 57-65.
155. Некіт К.Г. Право приватної власності в інформаційному суспільстві: теорія і практика: монографія. Одеса: Гельветика, 2021. 554 с.

156. Некіт К.Г. Розвиток правового регулювання обігу віртуальних активів (криптовалют) в Україні. Часопис цивілістики. 2022. № 44. С. 45-51.
157. Некіт К.Г. Цифрові дані та інформація як об'єкти права власності. Часопис цивілістики. 2021. № 42. С. 38-44.
158. Новицький А.М. Місце ІТ-права в загальній системі інформаційного права. ІТ-право: проблеми та перспективи розвитку в Україні: зб. матер. науково-практ. конф. Л., 2016. С. 116-119.
159. Основи ІТ-права: навчальний посібник / Т.В. Бачинський, Р.І. Радейко, О.І. Харитоновна та ін.; за заг. ред. Т.В. Бачинського. 2-ге вид., допов. і перероб. К., 2017. 208 с.
160. Павлов Д.М. Теоретико-правові та організаційні засади забезпечення природно-техногенної безпеки та реалізації функції цивільного захисту: моногр. Д., 2015. 416 с.
161. Пестова К.В., Кравчук В.В. ІТ-законодавство: проблеми, пріоритети та напрями розвитку. ІТ-право: проблеми і перспективи розвитку в Україні: зб. матер. науково-практ. конф. Л., 2016. С.126-127.
162. Пилипчук В.Г., Дзьобань О.П. Інформаційне суспільство: філософсько-правовий вимір: моногр. Ужгород, 2014. 282 с.
163. Погосян К. Аналіз розвитку електронної комерції в Україні. URL: <http://conf-cv.at.ua/forum/119-1259-1>
164. Порушення прав ІВ у мережі Інтернет: ноу-хау. URL: <http://legalweekly.com.ua/index.php?id=16061&show=news&newsid=121424>
165. Право інтелектуальної власності : підручн.; за заг. ред. О.І. Харитонової. К., 2016. 540 с.
166. Правове регулювання використання зображень у електронних бібліотеках за законодавством України: моногр. / О.І. Харитоновна, О.О. Кулініч, С.В. Мазуренко, І.В. Менсо. О., 2017. 72 с.
167. Провайдери програмної послуги напрацюють спільний документ щодо захисту дітей від шкідливого впливу аудіовізуального контенту. URL: <http://www.uts.dn.ua/index.php/news/news2015/594-provajderi-napratsyuyutspilnij-dokument-shchodo-zakhistu-ditej-vid-shkidlivogo-vplivu-audiovizualnogo-kontentu>
168. Радченко О.В. Роль Інтернет-комунікацій у політичній взаємодії в Україні: автореф. дис. ... канд. політ. наук. О., 2012. 18 с.
169. Сафончик О.І. Правові аспекти видачі документів про державну реєстрацію актів цивільного стану у сфері інформаційних технологій в Україні // Часопис цивілістики – 2019. - № 32. – С. 76-81.
170. Святоцький О.Д. Інтелектуальна власність в Україні: правові засади та практика: наук. практ. вид.: у 4-х т. ; За заг. ред. О.Д. Святоцького. Т. 1. 172 с.
171. Селезньова О.М. Джерела інформаційного права: поняття, ознаки система. Правова інформатика. 2014. № 3. С. 48-54.
172. Сімсон О. ІТ-право з позицій теорії та практики, підходи до вивчення і викладання. Право України. 2018. № 1. С. 51-62.

173. Смотров О.І. Виключне право на доменне ім'я: позиція Європейського суду з прав людини. URL: <https://www.arbitis.com/Smotrov-O-I-Viklyuchne-pravo-na-dommenne-im-ya-poziciya-YEvropeys-kogo-sudu-z-prav-lyudini/>
174. Сорока С.В. Інтернет як джерело неологізмів у мові. Науковий вісник Національного авіаційного університету. 2013. Вип. 1. С. 5-10.
175. Соснін О.В. Забезпечення інформаційної безпеки держави: теоретичний дискурс. URL: http://www.niss.gov.ua/vydanna/panorama/issue.php?s=ivtt1&issue=2004_2
176. Соснін О.В. Правова свідомість як фактор забезпечення засад захисту інформації. Захист інформації. 2010. № 1 (46). С. 9-14.
177. Спасова К.І. Відшкодування шкоди, завданої цивільними правопорушеннями у сфері ІТ-відносин. ІТ-право: проблеми та перспективи розвитку в Україні: зб. матер. науково-практ. конф. Л., 2016. С. 240-244.
178. Тарасенко Л.Л. Комп'ютерна програма як об'єкт інтелектуальної власності. ІТ-право: проблеми та перспективи розвитку в Україні: зб. матер. науково-практ. конф. Л., 2016. С. 251-260.
179. Тардаскіна Т.М., Стрельчук Є.М., Терешко Ю.В. Електронна комерція: навч. посібн., О., 2011. 244 с.
180. Татарникова К.Г. Концепт комплексної кодифікації законодавства про інформацію. Юридичний вісник. № 3 (28). 2013 р. С. 69-73.
181. Томаров І. Власник домену = власник сайту, чи все ж таки ні? Свіже дихання судової практики. URL: <http://www.legalshift.com.ua/?p=145>
182. Топіха С.М. Адміністративно-правове регулювання діяльності органів законодавчої влади в умовах використання інформаційних технологій. Актуальні проблеми держави і права. 2014. Вип. 73. С. 118-125.
183. Фасій Б.В. Субсидіарне застосування норм цивільного законодавства до ІТ-відносин. ІТ-право: проблеми та перспективи розвитку в Україні: зб. матер. науково-практ. конф. Л., 2016. С. 264-273.
184. Фасій Б.В. Субсидіарне застосування норм цивільного законодавства в Україні: теорія та практика: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. О., 2017. 202 с.
185. Фасій Б.В. Субсидіарне застосування положень цивільного законодавства про договори до ІТ-відносин. Правова адаптації законодавства України до умов внутрішнього ринку ЄС: матер. Міжнар. інтернет-конференції, присв. пам'яті І.В. Шерешевського (м. Одеса, 2 грудня 2016 р.). О., 2016. С. 28-30.
186. Філик Н.В., Троцюк Н.В. Специфіка судового захисту авторських прав на об'єкти розміщені в мережі Інтернет: порівняльно-правовий аналіз. Судова апеляція. 2012. № 2(27). С. 47-54.
187. Харитонов Є.О. Інформаційна безпека з погляду цивілістики. Цивільне право та інформаційна безпека в умовах інтеграційних процесів : матер. кругл. столу (3 червня 2017 р., м. Одеса). О., 2017. С. 64-68.
188. Харитонов Є.О. ІТ-право з погляду цивілізаційного та концептного підходів. Часопис цивілістики. 2016. Вип. 22. С. 122-127.

189. Харитонов Є.О. Спроба класифікації порушення авторських прав у мережі Інтернет. Захист права інтелектуальної власності у мережі Інтернет : теоретичні та практичні аспекти: матеріали Інтернет-конференції (Одеса, 22 травня 2015 р.). О., 2015. С. 75-78.

190. Харитонов Є.О. Сутність ІТ-права (ІТ-право як концепт). ІТ-право: проблеми та перспективи розвитку в Україні: зб. матер. науково-практ. конф. Л., 2016. С. 274-280.

191. Харитонов Є.О., Харитонova О.І. Інформаційні технології та авторське право. Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України. 2017. № 10. С. 119-127.

192. Харитонов Є.О., Харитонova О.І. Проблема ІТ-права : Матер. всеукр. наук.-практ. конф., яка проводиться в рамках тижня цивільного процесу (Одеса, 18 квітня 2017 р.). О., 2017. С. 112-115.

193. Харитонов Є.О., Харитонova О.І. Проблеми правового регулювання в ІТ-сфері в умовах гібридної, інформаційної війни. Проблеми відновлення конституційного ладу в Україні: матер. Між нар. науково-практ. конф. (м. Київ, 19-20 травня 2017 р.). К., 2017. С. 159-163.

194. Харитонов Є.О., Харитонova О.І. «ІТ-право» як феномен правового регулювання. Право як регулятор суспільних відносин: історія, теорія, практика: зб. матер. Третьої міжнар. науково-практ. конф. (м. Київ, 20-21 квітня 2017 р.), 2017. С. 91-94.

195. Харитонов Є.О., Харитонova О.І. Інтернет-право, інформаційне право та ІТ-право: проблема співвідношення. Правова адаптації законодавства України до умов внутрішнього ринку ЄС : матер. Міжнар. інтернет-конф., присвяченої пам'яті І.В. Шерешевського (2 грудня 2016 р., м. Одеса). О., 2016. С. 3-7.

196. Харитонов Є.О., Харитонova О.І. Інтерпретація пропріетарної концепції права інтелектуальної власності у контексті DCFR. Актуальні проблеми юридичної науки : зб. Міжнар. наук. конф. «П'ятнадцяті осінні юридичні читання» (м. Хмельницький, 21-22 жовтня 2016 р.): у 2-х ч. Ч. 1. Х., 2016. С. 159-161.

197. Харитонов Є.О., Харитонova О.І. Цивілістичні категорії доби інформаційного суспільства у національній доктрині приватного права: правовідносини // Право України. – 2019. - № 1. – С. 136-173.

198. Харитонов Є.О., Харитонova О.І. Цивільні правовідносини: моногр. 2-е вид., перероб. і доп. О., 2011. 456 с.

199. Харитонova О.І. Відносини, що виникають у мережі інтернет: специфіка і проблеми визначення правової природи. Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України. 2016. № 6. С. 63-68.

200. Харитонova О.І., Позова Д. До проблеми визначення правової природи мережі Інтернет. Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України. 2015. № 4. С. 79-88.

201. Харитонova О.І. До питання про коректність вживання термінопоняття «Інтернет-відносини». Римське право і сучасність (Шерешевські

- читання): матер. Міжнар. наукової конференції. Ч. I. (м. Одеса, 11 травня 2012 р.). О., 2012. С. 111-112.
202. Харитонova О.І. До проблеми визначення суб'єктного складу відносин у мережі Інтернет. Проблеми вдосконалення цивільного законодавства України: матер. Круглого столу (12 травня 2012 р., м. Одеса). О., 2012. С. 143-145.
203. Харитонova О.І. Електронні твори як об'єкти авторського права в епоху комп'ютерних технологій. Правові та інституційні механізми забезпечення розвитку держави та права в умовах євроінтеграції: матер. Міжнар. науково-практ. конф. (20 травня 2016 р., м. Одеса) : у 2 т. Т. 2. О., 2016. С. 535-537.
204. Харитонova О.І. Інтерактивне громадянське суспільство: до проблеми формування. Римське право як підґрунтя сучасного права Європи: матер. міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 27 травня 2016 р.). О., 2016. С. 103-105.
205. Харитонova О.І. Інтернет і поява нових категорій цивільного права: до постановки проблеми. Правові та інституційні механізми забезпечення розвитку держави та права в умовах євроінтеграції: матер. Міжнар. науково-практич. конф. (20 травня 2016 р., м. Одеса): у 2 т. Т. 2. О., 2016. С. 556-559.
206. Харитонova О.І. Об'єкти авторського права і електронні бібліотеки. Роль принципів DCFR в імплементації угод про асоціацію ЄС-Україна: матер. круглого столу (м. Одеса, 12 груд. 2015 р.). О., 2015. С. 41-44.
207. Харитонova О.І. Перший посібник з ІТ-права. Право України. 2016. № 11. С. 274-275.
208. Харитонova О.І. Питання боротьби з порушенням авторських прав у Всесвітній мережі Інтернет. Досвід правових реформ України та Республіки Молдова на шляху до євроінтеграції: матер. інтернет-конф. (м. Одеса, 29 березня 2016 р.). О., 2016. С. 58-61.
209. Харитонova О.І. Піратство у всесвітній мережі Інтернет. Правові та інституційні механізми забезпечення сталого розвитку України: матер. Міжнар. науково-практ. конф. (15-16 травня 2015 р., м. Одеса): у 2 т. Т.2. О., 2015. С. 507-509.
210. Харитонova О.І. Поняття піратства у сфері інтелектуальної власності. Актуальні проблеми держави і права. 2012. Вип. 66. С. 231-238.
211. Харитонova О.І. Порушення прав інтелектуальної власності за законодавством України та Польщі в умовах інформаційного суспільства. Розвиток системи приватного права України та Польщі. В 2-х ч. Ч. 1 : матер. кругл. столу (м. Одеса, 15 жовтня 2016 р.). О., 2016. С. 8-12.
212. Харитонova О.І. Проблеми створення єдиного цифрового ринку й авторські права. Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія». 2015. Т. 16. С. 44-50.
213. Харитонova О.І. Проблемні питання визначення системи (структури) ІТ-права. ІТ-право: проблеми та перспективи розвитку в Україні: зб. матер. науково-практ. конф. Л., 2016. С. 280-285.

214. Харитоновна О.І. Проблемні питання порушення авторських прав у Всесвітній мережі Інтернет. Правове життя сучасної України: матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (16-17 травня 2013 р.) Т. 2. О., 2013. С. 652-654.
215. Харитоновна О.І. Рецензія на посібник Т.В. Бачинського як привід для роздумів про систему ІТ-права. Часопис цивілістики. 2016. Вип. 22. 2016. С. 145-148.
216. Харитоновна О.І. Розвиток законодавства щодо регулювання відносин у мережі Інтернет: досвід ЄС. Цивілістичні читання, присвячені пам'яті І.В. Шерешевського «Проблеми адаптації законодавства України до законодавства ЄС: матер. інтернет-конф. (м. Одеса, 11 грудня 2015 р.). О., 2015. С. 9-14.
217. Харитоновна О.І. Специфіка регулювання відносин у всесвітній мережі Інтернет: проблемні питання. Римське право і сучасність: матер. Міжнар. наук. конф. (Одеса, 29 травня 2015 р.). О., 2015. С. 90-91.
218. Харитоновна О.І., Ульянова Г.О. та ін. Проблемні питання визначення правової природи і структури правовідносин інтелектуальної власності, що виникають у мережі Інтернет. Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія». т. ХУІІ. О., 2015. С. 159-200.
219. Харитоновна О.І., Харитонов Є.О. «Інтернет-відносини» – віртуальна нереальність. Захист права інтелектуальної власності у мережі Інтернет: теоретичні та практичні аспекти: матер. Інтернет-конференції (Одеса, 22 травня 2015 р. О., 2015. С. 72-75.
220. Харитоновна О.І., Харитонов Є.О. Деякі проблеми захисту прав користувачів у мережі Інтернет. Актуальні проблеми приватного права: матеріали наук-практ. конф., присвяченої 94-й річниці з дня народж.д-ра юрид.наук, проф., чл.-кор. АН УРСР В.П. Маслова (м. Харків, 19 лютого 2016 р.). Х., 2016. С. 51-54.
221. Цехан Д.М. Правове регулювання мережі Інтернет як передумова її декриміналізації. Актуальні проблеми держави і права. 2012. Вип. 65. С. 668-676.
222. Цивільне законодавство України (основні категорії, принципи та концепти): моногр.; за ред. Є.О. Харитоновна. О., 2012. 339 с.
223. Цивільне право України : посібн. для аудит. і сам ост. вивчення курсу; за ред. Є.О. Харитоновна, І.В. Давидової, К.Г. Некіт. О., 2016. 570 с.
224. Шаравара І.І. Правосвідомість як юридична категорія та її основні структурні елементи. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2015. Вип. 33. Т. 1. С. 56-59.
225. Шмідт Е., Розенберг Дж. Як працює Google; Пер. с англ. Ю.Гордієнка. К., 2016. 304 с.
226. Шпигунство за нової доби. Український тиждень. 2015. № 31. С. 34-36.
227. Штефан А.О. Кримінально-правова охорона авторського права і суміжних прав: актуальні питання. Теорія і практика інтелектуальної власності. 2011. № 1. С. 37-45.

Судова практика:

228. Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи: постанова Пленуму Верховного Суду України від 27 лютого 2009 р. № 1. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v_001700-09

229. Про застосування судами норм законодавства у справах про захист авторського права і суміжних прав : постанова Пленуму Верховного Суду України від 4 червня 2010 р. № 5. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0005700-10>

230. Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із захистом прав інтелектуальної власності : постанова Пленуму Вищого Господарського Суду України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0012600-12>.

Інформаційні ресурси в Інтернеті:

1. Верховна Рада України <http://zakon0.rada.gov.ua>
2. Міністерство освіти і науки України <http://mon.gov.ua/>
3. Міністерство юстиції України <https://minjust.gov.ua/ua>
4. Верховний Суд України <http://www.scourt.gov.ua/>
5. Єдиний державний реєстр судових рішень України <http://www.reyestr.court.gov.ua/>
6. eNUOLAIR – репозитарій (архів) НУ ОЮА - <http://dspace.onua.edu.ua>

8. ПИТАННЯ ДО ЗАЛКУ

1. Соціальне управління, правове регулювання та правовідносини в інформаційному суспільстві
2. Інтерактивне громадянське суспільство
3. ІТ-відносини: поняття та їх впорядкування в ІТ-сфері
4. «ІТ-право» як феномен правового регулювання. Проблемні питання
5. Соціальні мережі. Проблемні питання, які виникають при користуванні соціальними мережами
6. ІТ-сфера: поняття та загальна характеристика
7. Юридичне забезпечення прав та регулювання «ІТ-сфери»
8. Поняття та структура «ІТ-права»
9. ІТ та волонтерський рух
10. Інформація та інформаційна безпека як кореляти
11. Загрози інформаційній безпеці
12. Поняття та загальна характеристика інформації. Засоби асекурації інформаційної безпеки
13. Завдання та функції кіберполіції. Проблеми та перспективи.
14. Колізії реалізації права на інформацію та заходів по асекурації інформаційної безпеки
15. Технічні засоби кіберзахисту: перспективи розвитку
16. Види відповідальності за порушення у сфері ІТ
17. Відшкодування недоговірної майнової шкоди, завданої у сфері ІТ
18. Відшкодування моральної (немайнової) шкоди, завданої у сфері ІТ
19. Концепт самодостатності ІТ-сфери та його чинники
20. Технології Блокчейн (Blockchain): проблеми та перспективи впровадження
21. Технології Блокчейн і Державний земельний кадастр України
22. Поняття криптовалют. Біткоїн, як найбільш популярна криптовалюта
23. Проблеми правового регулювання криптовалют в Україні
24. Зарубіжний досвід використання криптовалют в межах правового поля
25. Смарт-контракти (smart contracts)
26. Загальна характеристика джерел ІТ-права
27. Законодавство у сфері ІТ. Прогалини правового регулювання в ІТ-сфері
28. Подолання прогалин у регулюванні ІТ-відносин
29. Забезпечення інформаційної безпеки у сфері ІТ
30. Застосування актів цивільного законодавства до ІТ-відносин

31. Правосуб'єктність учасників ІТ відносин
32. Суб'єкти Інтернет-відносин
33. Стартап в Україні та за її межами
34. ІТ та реєстрація юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців: законодавче регулювання та проблемні питання
35. Віртуальні організації
36. Біометричний паспорт як засіб ідентифікації фізичної особи
37. ІТ-активи
38. Доменне ім'я як об'єкт майнових прав в ІТ-сфері
39. Веб-сайт як майновий комплекс
40. Інтернет речей
41. Персональні дані та ІТ-сфера
42. Зображення людини та ІТ-сфера
43. Інтелектуальна власність, як власність віртуальна
44. Право власності на реальні та віртуальні об'єкти ІТ-сфери
45. Права віртуальної власності на ІТ- об'єкти творчості: загальна характеристика та проблеми, які виникають на практиці
46. Права віртуальної власності на об'єкти творчості та Інтернет
47. Концепція «комп'ютерної симуляції» як методологічна основа виникнення «віртуальної власності»
48. Поняття електронної торгівлі
49. Ідентифікація учасників електронної комерції
50. Порядок укладення договорів в електронній формі
51. Доступ до персональних даних покупців, замовників. Розрахунки у сфері електронної комерції
52. Становлення та розвиток електронних закупівель (тендерів).
53. Поняття електронних закупівель (тендерів). Законодавче регулювання електронних закупівель (тендерів)
54. Публічні закупівлі через електронну систему ProZorro
55. Процедури закупівель за допомогою ProZorro
56. Правове регулювання договору закупівлі за результатами тендерних процедур за допомогою ProZorro
57. Застосування ІТ-технологій при наданні банківських послуг: перспективи розвитку та існуючі перешкоди
58. Он-лайн кредитування
59. Скорингова модель. Фактори, що підвищують кредитний рейтинг
60. Застава ІТ- об'єктів
61. Гарантії при наданні банківських послуг

62. Чинники виникнення нових типів піратства. Види піратства в Інтернеті
63. Поняття піратства у Мережі та його основні ознаки
64. Захист та охорона авторських і суміжних прав від піратства у Інтернеті
65. Поняття сімейних правовідносин в ІТ сфері
66. ІТ та укладання шлюбу
67. Спільна власність подружжя на ІТ-об'єкти: проблеми визнання
68. Права та обов'язки батьків і дітей та ІТ
69. Порядок видачі документів про державну реєстрацію актів цивільного стану в сфері ІТ
70. ІТ та усиновлення
71. Правове регулювання централізованого обліку дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, котрі можуть бути усиновлені, передані під опіку, піклування чи на виховання в сім'ї громадян. Поняття та функції єдиної інформаційно-аналітичної системи «Діти»
72. Поняття та значення Єдиного електронного банку даних дітей, які опинилися у складних життєвих обставинах. Загальна характеристика єдиної інформаційно-аналітичної системи «Діти»
73. Загальні засади спадкування. Спадкування окремих об'єктів ІТ
74. Особливості укладення заповіту на ІТ-об'єкти
75. Спадкові реєстри: особливості застосування.
76. Вплив ІТ на нотаріат. Інформаційні технології у нотаріальній діяльності
77. Електронний нотаріат
78. Використання комерційних позначень без дозволу їх власників через Мережу
79. Спори між власниками торговельних марок і власниками доменних імен
80. Використання торговельної марки в якості ключового слова в контекстній рекламі.